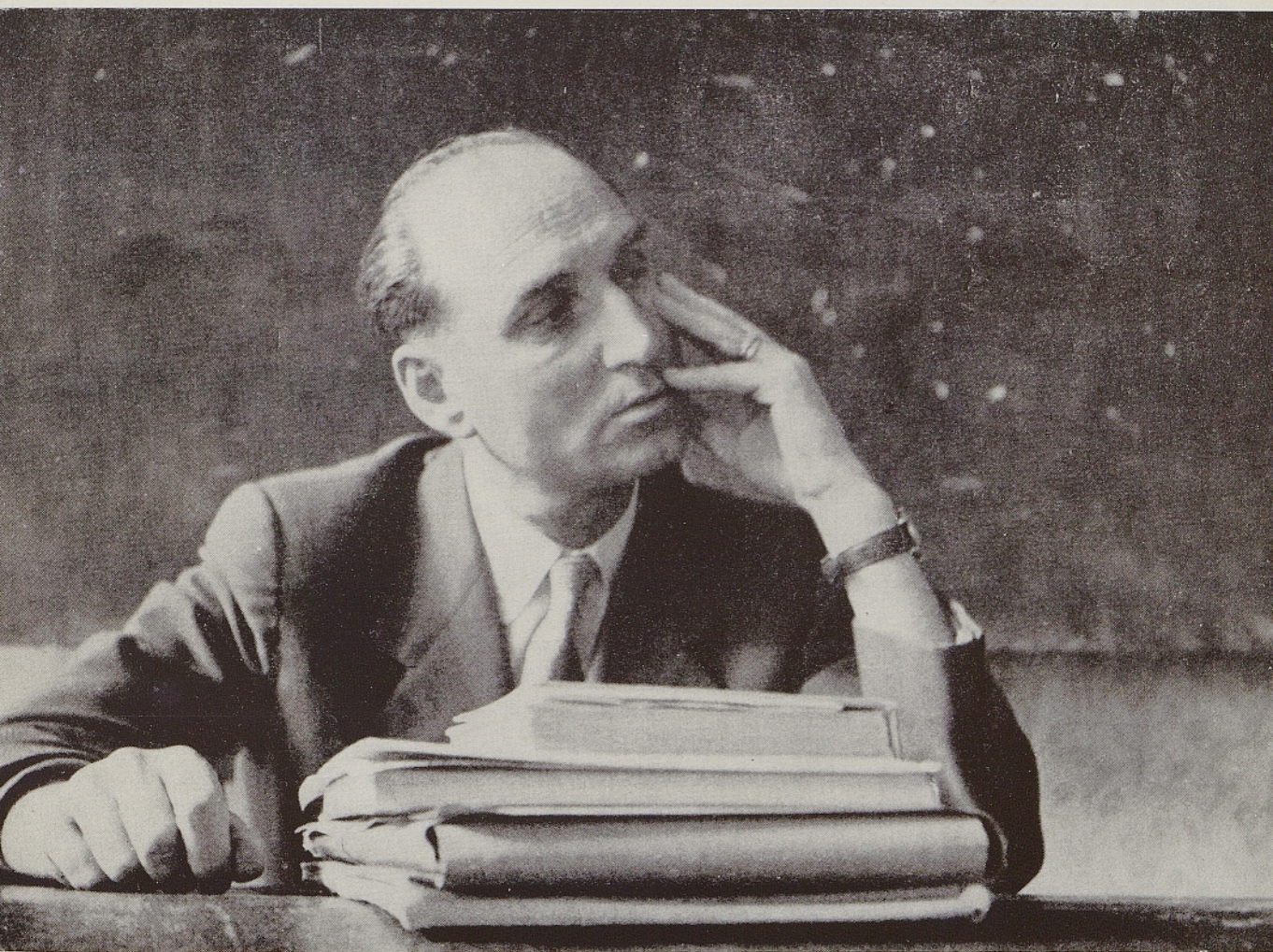

1976

MLADIKA 2-3

Sped. abb. post. gr. III/70 - Per. mens. - marzo

K A Z A L O

Alojz Rebula: In memoriam	21
Saša Martelanc: Le kako je zmoget	22
Ljubka Šorli: Teloh	23
Zorko Harej: Odšel je v slo- gu svojega življenja	24
Tomaž Simčič: Ni bil samo profesor	25
Boris Sardoč: Večnosti	26
Drago Štoka: Sledili smo Vašemu zgledu	27
Miro Opelt: Edinstveno po- slanstvo na valu Trst A	28
Tone Bedenčič: In bil je v puščavi štirideset dni	28
Saša Martelanc: Hrast iz li- povine	29
Boris Sardoč: Zaton, Prošnja	31
Zora Tavčar: Tvoja zadnja pot	32
Saša Martelanc: Rižarna in njene infrastrukture	33
Martin Jevnikar: Slovenski časopisi po svetu	34
Ona: Iz dnevnika mlade družine	35
Intervju s prof. Frankom Draščem	36
S. G.: Družabna srečanja otrok	37
Ina Rus: Mamica, nikar, to boli!	38
Zora Križmančič: O ženitvi na tržaškem Krasu	39
Antena	40
Letošnji kulturni večeri DSI	41
Martin Jevnikar: Zamejska literatura	42
Čuk na Obelisku	44

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR:

Marija Besednjak, Martin Bre-
celj, Ivo Jevnikar, Saša Marte-
lanc, Marij Maver (odgovorni
urednik), Albert Miklavc, Franc
Mljač, Sergij Pahor, Danilo Per-
tot (uprava), Ivan Peterlin,
Maks Šah, Drago Štoka, Peter
Švagelj, Zora Tavčar in Edvard
Žerjal (likovna oprema).

Vsi pisci in uredniki sodelujejo
brezplačno

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189 -
Poduredništvo v Gorici: SKAD
Poštni tekoči račun 11/7019
»Mladika« - Trst

Registrirano na sodišču v Trstu
št. 193

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

Na svidenje, profesor

Gradivo za to številko je bilo že
v tiskarni, ko nas je presunila vest
o nenadomestljivi izgubi našega u-
stanovitelja, glavnega urednika in
prvega ter najbolj neutrudnega so-
delavca, predvsem pa našega prija-
telja in mentorja — prof. Jožeta Pe-
terlina.

Nekaj dni smo se nemo spogle-
dovali, kot izgubljeni smo se spra-
ševali, kaj narediti, kje začeti, kako
nadaljevati. Bili smo tako navajeni,
da je na koncu koncev za vse po-
skrbel — on.

Naj je bilo za uvodnik v novo
številko, ki ga še ni bilo; naj je bilo
za impaginacijo v tiskarni; naj je bi-
lo za zadnjo korekturo pred tiska-
njem; naj je bilo za karkoli — zana-
šali smo se vedno nanj. Zakaj mi
smo sejali, delali, toda on je delo do-
končal. Česarkoli smo se lotili —
ko smo napisali članek, komentar ali
novico ali karkoli, in smo to izročili
našemu profesorju, nismo nikoli po-
mislili, kakšno delo čaka potem še
njega. Mislili smo, da smo s tem,
ko smo oddali »svoj članek«, opravi-
lili največje in najtežje delo.

Da ni tako, smo spoznali 4. mar-
ca letos, ko nismo vedeli, kam in na
koga bi se naslonili, da bi nam po-
magal.

In ko smo se teden dni po nje-
govi smrti zbrali na prvi uredniški
seji brez njega in smo ugibali in
tuhtali, kako in kaj, nam je še po-
slednjič pomagal — on.

»Kar po Peterlinovo, — da izide-
mo še ta mesec!« je nekdo vrgel v
omizje in smo zares živo občutili
predvsem to, da je treba delati na-
prej, saj bi on, ki je bil občutljiv za
lepoto te naše zemlje, ki je ljubil
našo pojočo govorico nadvse na tem
svetu, ki je užival ob lepi izgovorje-
ni, napisani ali odigrani slovenski be-
sedi, ki je imel skratka tenak po-
sluh za vse lepo in plemenito, za
vse dobro in mehko, ki ga je bila
ena sama mila dolenska pokraji-
na — on bi se gotovo ne prepustil
omamnemu občutju otožnosti in pra-
znine, ki nas je prevevalo. To pra-
znino bi napolnil s tistim trdim de-
lom, ki ga je na mrzlem tržaškem
tlaku prezgodaj upognilo k tlom one-
ga mrzlega in vetrovnega četrtega
marca ob enajstih zvečer, po gledali-
ški predstavi, katere oceno — mor-
da že v glavi zasnovano — je za
vedno odnesel s seboj.

Gradivo za to številko in tudi za
naslednjo je skoraj vse še njegovo.
Nekaj že postavljenih člankov smo
odložili za prihodnje številke in jih
nadomestili z vrsto govorov in za-
pisov, posvečenih njemu. Naj bo to-
rej ta številka v skromen spomin nje-
mu, ki mu Mladika dolguje tako re-
koč vse — prof. Jožetu Peterlinu.

UREDNIKI

SLIKA NA PLATNICI: prof. Jože
Peterlin za katedrom med uro umet-
nostne zgodovine maja 1956 (foto
Marjan Slokar).

Posamezna številka Mladike stane 400 lir. Celoletna naročnina za Italijo
4.000 lir, podporna 10.000 lir. Letna naročnina za Jugoslavijo 80 ND, pod-
porna 200 ND; Nemčija 16 DMark, podporna 50 DMark; ZDA 10 US dolar-
jev, podporna 30 US dolarjev. Za druge države enakovreden znesek v tuji
valuti.

ALOJZ REBULA

IN MEMORIAM

Breg življenja — breg smrti: kje je prehod med njima?

Četrtek 4. marca je bil lep dan. Tretjo učno uro sem imel prosto in sem jo izkoristil za pohod gor po Vrdelski do Podlonjerja. Pač nagel sprehod med branjem Aishilovega *Prometeja* v enem razredu in vajami z *Oratio obliqua* v drugem. Da prideš nazaj z nežnim doživetjem: s prividom prvega cvetočega mandeljna, ki si ga videl nad Timinjansko ulico.

Bil je že odmor, ko sem razgret stopil v zbornico.

Na dnu v levem kotu je stal Jože Peterlin, moj kolega že dvajset let.

»Prihajate, profesor,« me je nagovoril z nasmeškom melanholične trudnosti, ki ni bila značilna za njegovo naproženo vitalnost.

»O. sem tu že od osmih,« sem rekel in šel odpirat svoj predal.

Tako sva se poslovila.

Ničesar drugega mi ni rekel, ko da nima iti prav nikamor prihodnjo noč, prav nikamor...

Naslednji dan sem se zazrl v zapis že mrtve roke v šolskem registru, v njegovo zadnjo profesorsko uro.

»Bizantinski mozaik,« je sporočala tista mrtva arabeska pisava.

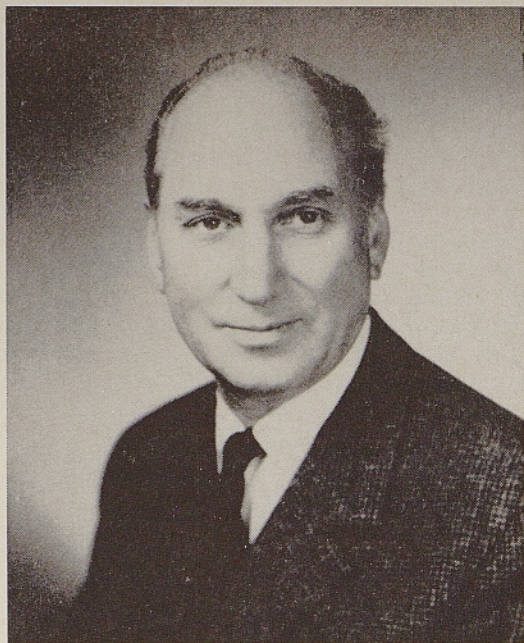

Jože Peterlin —. Sprašujem se, kdo izmed vseh tistih, ki jih je zmagovito ali nezmagovito leto '45 privedlo na Tržaško, je tako poprijel v našem uničenem vinogradu, tako hitel vsestransko saditi in cepiti, se tako istovetil z njegovo slastjo in z njegovo morijo.

Od jeseni '45, ko je na hodniku mrakobne stavbe v ulici Starega lazareta vpisoval prve dijake v komaj ustanovljeno slovensko gimnazijo, do marca '76, ko se je na poti iz Kulturnega doma zrušil na tlaku Stare mitnice.

Od šole do gledališča, kakor znotraj dveh simboličnih mejnikov.

In znotraj teh mejnikov, na loku nepomirljivega kulturnega aktivizma: od Mlade setve do

Mladike, od Radijskega odra do slavij na Repentabru, od Kluba do Drage.

Vprašanje je lahko upravičeno retorično: kdo se je tako zakopal v to našo čedalje bolj jalovo prst, od organiziranja stvari na vseslovenski ravni, kakor je razumniški parlament v Dragi, do najponižnejše strežbe dnevu, do vsakotenskega polaganja v predale kolegom obvestila o prihodnjem kulturnem ponedeljku v Društvu slovenskih izobražencev?

In vendar: ali ni ta prst že dovolj oglušela, da bi lahko ostala neprizadeta tudi ob odhodu Jožeta Peterlina?

Pa se je zgodilo, da se je vinograd pretesen zgrnil k njegovemu grobu, v edinstveni množičnosti, v tistem vetrovnem sneženju, ki je čaralo opensko gmajno v privid njegove rodne Dolenjske, v mili črti Gorjancev od Grmade do Sežane.

Avtentično srce slovenskega zamejstva se je kaj malo spraševalo, ali pokopava domačina ali emigranta, ker je že zdavnaj vrglo iz svojega slovarja ta odiozni apartheid. Pokopavalo je človeka, bolj svojega kot kateregakoli, bolj Tržačana kot tisoč poturic in mlačnežev — človeka, ki je trideset let oživil ta omrtvičena tla s svojim žarom — in eter nad njimi s svojo žlahtno slovenščino.

Ničesar ne odvezamem Jožetu Peterlinu, če rečem, da ni bil tip elitniškega kulturnika, da je bil njegov prostor predvsem dramska odzivnost, da je bil njegov talent usmerjen v organizacijo, njegova vizija pretežno široko prosvetna. Vendar je bilo vse to brez vsake vindišarske ozko sti ali domačijske zaplankanosti. To ni bila raven kakšnih čevapčičevskih slavij. Njegov po-

gled, čeprav realno uprt v tukajšnjo stvarnost, je ostajal obenem nadzamejski, se pravi vseslovenski. To dokazuje na primer že desetletna Draga, to dokazuje intelektualna raven mesečnika Mladike, to dokazuje vrsta pobud z daljšim dometom, kakršna je na primer vsakoletni literarni natečaj te revije. Jože Peterlin je pobujal vse to, ideološko in osebno nedvomno kristjan, ampak brez vsakršne bolesterne paranoie, tolerantno odprt času, z odgovornim odnosom do marksistične sedanjosti v matični domovini. Če se je na primer na tribuni v Dragi zvrstila tudi domovinska intelektualna elita, se je to zgodilo po zaslugi Jožeta Peterlina.

Pospeševati krščanski humanizem sredi slovenske skupnosti v Italiji je bilo očitno za demokrščansko vladavino subverzivno početje. Zakaj Jože Peterlin je odšel še z enim odličjem, z redom za slovensko hrabrost: NON ASSIMILATO. Odšel je, nedržavljan te republike, da prejme kako drugo pomembnejše državljanstvo, državljanstvo večne Slovenije, v družbi Cigojev in Bratužev in Ukmarjev — vseh, ki so izgoreli za krščansko in slovensko stvar na teh izkrvavelih tleh.

Na nas vseh, ki nam je kaj več kot do čevapčičevskega slovenstva in kaj več kot do folklornega krščanstva, je, da ne pustimo sprniti niti enega od semen, ki jih je ta bogati sejalec raztresel po naši bridki njivi.

Med podpisovanjem v sožalno knjigo

SAŠA MARTELANC

LE KAKO JE ZMOGEL...

Dvorana, ki jo imenujemo glavna, včasih pa v domačem krogu tudi »ta lepa«, je nocoj polna kot le ob najslovesnejših priložnostih. A če bi nas tudi bilo še več, če bi se komaj lahko premikali od gneče, bi vseeno čutili samoto, kot je nismo med temi stenami še nikoli. Med nami manjka človek, ki je bil tu duša vseh pobud, glavni motor 30-letnega kulturnega in prosvetnega dela v demokratičnem katoliškem taboru tržaskih Slovencev. Iz daljav, ki jih živi ne moremo doumeti, gleda na nas, ki se mu želimo nocoj zahvaliti za vse, kar je tu naredil trajnega in plemenitega, kar prehaja vsem skupaj v dediščino, istočasno pa tudi v zgodovino.

Profesor Jože Peterlin.

To ime bodo bodoči slovenski rodovi, ki bodo raziskovali preteklost, srečavali skoraj na vsaki strani v knjigi slovenske primorske zgodovine po drugi svetovni vojni. Našli ga bodo v gledališki dejavnosti, blestelo se bo v publicistiki, prisotno bo v analih našega šolstva, navzroč v široko razvejanem prosvetnem delovanju. V taboru, ki se je ponosno označeval za svobodnega, bodo zanamci spet in spet videvali tisti dolenjski priimek in tisto najbolj razširjeno slovensko ime — in se bodo spraševali: le kako je en sam človek zmogel toliko dela, za katerega ni prejemal drugega plačila kot zavest, da opravlja veliko narodno dolžnost? Ali pa še tega ne, saj se ljudem njegovega kova zdijo določene stvari samoumevne, in o njih niti ne razmišljajo, ker nimajo časa.

Mi vsega tega še nismo sposobni dodobra pregledati in doumeti. Danes še zlasti ne, ker se včerajšnji šok ob vesti, da nas je profesor Peterlin nenadoma zapustil, v nas še ni polegel. Najbrž tolmačim čustva marsikoga, če rečem, da smo danes zjutraj pohiteli kupit časopise, vedoč, kaj bomo tam brali — in vendar z neko nerealno željo, da bi tistega ne ugledali. Pa smo: črne robove ob imenu, ki ga je bila ena sama vitalnost, pa delo, delo na vse strani. Moja naloga bi bila v tem trenutku pregled čez vse ono delo, ki ga je bil — ne vemo, kako — zares zmožen en sam človek, čeprav ob sodelovanju enako mislečih in enako čutečih. Tej nalogi se moram odpovedati, ker bi bilo treba napisati celo knji-

go. Zato omenjam le nekaj etap na delovni poti tega izrednega človeka.

Profesor Peterlin je prišel v Trst v času in okoliščinah, ki niso bile normalne. V naše kraje ga je zanesel val, ki je bil odmev na dogodke v osrednji Sloveniji, na dogodke, ki so za ene pomenili srečo, za druge tesnobo, za mnoge pa celo tragedijo. V takem vzdušju bi se marsikdo iz gneva, strahu ali bolečine umaknil v najbolj oddaljeni konec sveta in skušal pozabiti na vse, celo na svetinje iz lastne preteklosti. A začuda ni bilo v tistem povojnem valu skoraj nikogar, ki bi ga spodneslo tako malodušje. Prišli so kot mlada, za vse slovensko navdušena ekipa, ki se je takoj živela v primorske razmere, opazila, kakšne razvaline je tod zapustil fašistični bes, ter zavihala rokave. Prišli so kot Slovenci k Slovincem, v svojem idealizmu preslišali vse hude besede, vedoč, da te niso odraz pravega slovenskega primorskega bistva. In v vsej tej ekipi se je v prvi vrsti garačev pojavil profesor Peterlin.

Tesno je sodeloval pri ustanavljanju slovenskih šol leta 1945, ko je pod Zavezniki tudi vodil prvo poskusno vpisovanje in bil tako od prvega dne priča njih razcveta po dolgem nasilnem molku. Njegov odnos do dijakov je bil prijateljski in ustvarjalen, kar se je med drugim pokazalo na številnih akademijah, ki jih je z njimi naštudiral ob sklepu šolskega leta. Ta ustvarjalnost pa je dobila izraza tudi zunaj šole, saj je profesor Peterlin pred 20 leti ustanovil Slovenski kulturni klub, ki obstaja še danes in ki je predstavljal pravo mladinsko pripravnico na kulturno, narodno-obrambno in demokratično politično delo med rojaki.

Drugo področje, kjer je pokojnik zapustil za seboj izredno bogato žetev, pa je gledališče. Bil je ustanovitelj Radijskega odra, v katerega sklopu je podal na tisoče igralskih likov in pripravil nešteto režij. Veliko dramskih del je tudi priredil, prevedel, dramatiziral ali napisal, poleg tega pa je kot splošno priznani gledališki kritik spremljal delo tukajšnjea slovenskega gledališča, ki mu je bil v zadnjih letih tudi član sveta. Kot režiser pa je Jože Peterlin pomagal tudi številnim amaterskim odrom ter bil ustanovitelj igralske družine pri Slovenski prosveti, katere najvidnejši nastopi so bili na slovityh taborih na Repentabru.

To pa še zdaleč ni vse. Profesor Peterlin je bil ves ta povojni čas glavni steber prosvetnega in še drugega kulturnega dela v taboru katoliških demokratičnih Slovincov. Dal je pobudo za ustanovitev osrednje zadevne organizacije, Slovenske prosvete, za katero si je zlasti v zadnjih časih močno želel, da bi še bolj povezovala vse včlanjene in sorodne organizacije. Bil je predsednik Društva slovenskih izobražencev, s tem pa tudi avtor zamisli o študijskih dneh v Dragi, ki jih je vodil in organiziral vseh deset let obstoja.

To poslanstvo mu je bilo še zlasti pri srcu, saj si je živo želel, da bi plodna izmenjava mnenj in izkustev na tej svobodni tribuni bila osnova za boljše sporazumevanje med Slovenci, s tem pa tudi za narodno spravo in za plemenito graditev skupne usode in bodočnosti.

Pri vsem tem garanju, ki ga je zmozel kot navdušen Slovenec, demokrat in kristjan, pa je našel dovolj časa tudi za publicistično dejavnost. Omenili smo že gledališke kritike, dodati pa moramo sodelovanje pri neštetih publikacijah, ki gredo od Mohorjevih koledarjev pa preko Vere in doma, Tabora 1951, Stvarnosti in svobode, Mlade setve pa vse do Mladike, ki jo je ustanovil pred 20 leti in ji bil do zadnjega dne tudi glavni urednik. Mladika je bila še ena velika ljubezen profesorja Peterlina. Ob njej je zbiral na desetine in desetine mladih in zrelih sodelavcev, ki so po njegovi zamisli nudili Slovincem ljubezen do kultivirane domače besede, pa tudi načelna stališča v vihnem obdobju kresanja iče. Ta njegova revija, ki je bila dolga leta sploh edini slovenski mesečnik na Tržaškem, bo še posebno lep spomenik človeku, pred čigar spominom se spoštljivo klanjajo tudi drugače misleči.

Vse povedano pa je — kot sem že nakazal — le bežna skica za to, kar bo morala nekoč zajeti obširna monografija o liku in delu profesorja Jožeta Peterlina. Kolikor pa sem ga poznal — in mislim, da precej dobro — pa si on v krajih, kjer je po čudoviti definiciji Alojza Rebule navzoč tudi angel Slovenije, bolj od monografije želi nekaj drugega. Želi si, da bi slovenstvo obstalo, se bujno razvijalo in živelo v plemenitih in svobodnih dimenzijah do izteka časov. Za uresničevanje teh idealov, ki so njemu samemu usmerjali korake, pa so potrebni ljudje. Bog daj, da jih je tudi v nocojšnji sredi dovolj za nadaljevanje tega, kar nam prepušča ob večnem slovesu.

(Govor na žalni seji v soboto, 6. marca 1976)

LJUBKA ŠORLI

TELOH

O božiču v mraz požene
teloh, snegu brat.

Lep, ves bel v srce priklíče
misel na pomlad.

V gorskem svetu, kjer tišina
kakor bron zveni,
cvet njegov nasmeh pričara
v žalostne oči.

Cvėti, cvėti črni teloh,
roža samotar!
Ti utrujenim od hrupa
si najlepša stvar.

Odšel je v slogu svojega življenja

Zbrali smo se na tej žalni seji, da objokujemo človeka, umetnika, Slovenca in se poklonimo spominu njega, ki ga je Previdnost privedla v Trst, da bi nam bil luč in kažipot. Zbrali smo se, da osvetlimo osebnost prof. Jožeta Peterlina, ki je vsa leta po vojni živel med nami in nam razdal sadove svojih izjemnih talentov. Še predvčerajšnjim je čvrsto in živahno deloval med nami; bil je kakor vedno povsod prisoten ali smo povsod čutili njegovo prisotnost; tudi če ga ni bilo zraven, so bili sledovi za njim ali je bilo razpoloženje kot tistega, ki koga pričakuje. Umrli je nenadoma, kakor iztrgan iz naše srede; izginil je, kakor se utrne zvezda, kakor ugasne svetilnik. Izginil je, kakor bi hotel z delikatno in ljubeznivo gesto, na katero smo bili vajeni, reči: Tu ste, tu imate; dosti sem bil z vami; ne bi vam bil rad odvečen, ko se izteka jesen in je na pragu zima življenja. Odšel je v slogu svojega življenja. Ta nemirni romar se je zgrudil prav sredi poti, ko se je v pozni uri vračal proti postajališču openskega tramvaja, da ga odpelje domov na Opčine, potem ko je v Kulturnem domu gledal Wedekindovo igrano Pomladno prebujenje. In prav gledališče je prof. Peterlin nadvse ljubil: ljubil ga je kot predstavo, igrano, režijo, tekst. Odšel je nepričakovano in nenadoma. Za nas vse, ki smo imeli vsak dan ali skoraj opravka z njim, bo treba še veliko časa, da se naseli v nas bridka zavest, da ga ni in ga ne bo več.

Ljudje, kakor je bil prof. Jože Peterlin, so nenadomestljivi in to ni akademska diskusija in ni retorika. Pomislimo na njegovo obširno literarno znanje, njegovo veliko gledališko, predvsem radiofonsko rutino, njegovo veliko ljubezen do slovenskega jezika, njegove književnosti, slovenske umetnosti, zgodovine, slovenske zemlje in slovenskega človeka. Ta ljubezen se je odražala v njegovih neponovljivih radijskih in gledaliških predavanjih slovenskih poezij, proznih odlomkov, v njegovih igrah, kjer se je z veliko lahkoto in povsem naravno vživljal v najrazličnejše značaje. Na dramskem področju je bil znan predvsem kot režiser radiofonskih, to je slušnih iger po radiu. Na slovenski postaji tržaškega radia je prof. Peterlin režiral vsa leta po vojni. Po rokah prof. Peterlina je šlo vsa ta leta nekaj tisoč tekstov. Večidel teh je režiral prof. Peterlin. V petnajstih letih, kar sva sodelovala na tem področju, ni nikoli odklonil kako delo, češ da mu ni všeč, da je utrujen, zaposlen. Vsako delo je sprejel in ga opravil, četudi je moral priti snemat vsak dan, zvečer, in če je bilo treba, tudi

popoldne. Bil je velik garač, vedno na poti, vedno na delu. Njegova velika ljubezen do slovenstva se je odražala tudi iz njegovih zamisli, pobud in organizacijskih izpeljav. Take so na pr. Slovenska prosveta in organizacije, ki so v njej včlanjene, Radijski oder, slovenski tabori na Repentabru, revija Mladika, prostori za slovenske organizacije sredi mesta v ul. Donizetti. O teh in tudi o drugih pobudah so in še bodo spregovorili drugi, ker si je z njimi prof. Peterlin postavil nevenljiv spomenik med Slovenci v Italiji.

Če v miru in odmaknjeni gledamo na pojav Peterlin, bomo ugotovili, da je bil velika kulturna osebnost, osrednja osebnost med Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni; osebnost, ki je pritegovala, a tudi odbijala; nahajala soroden in prijateljski ambient, a tudi nasproten. Toda bil je vedno osebnost, svetilnik, ki je svetil v srca in v duše slovenskih ljudi. Prof. Peterlin je najboljša leta preživel med nami in nam dal najbolj zrele sadove svoje izjemne darovitosti. Med nami je živel, med nami dopolnil svoje življenjsko poslanstvo.

Res je Peterlinova eminentno kulturna osebnost, a je imela vpliv tudi v političnem življenju: v širšem smislu, ker vsak človek vpliva na družbo, sredi katere živi, pa tudi v ožjem smislu, zlasti z ozirom na ozemlje, kjer živimo, in na posebne razmere, v katerih živimo; v stalnem naporu, da ohranimo slovenski jezik, svojo samobitnost, slovensko zemljo, da preprečimo odtujevanje naših ljudi. Peterlin je bil v eni od prejšnjih mandatnih dob član sveta Slovenske skupnosti, je vedno od blizu spremljal njeno delo, je bil v Ovčji vasi na seminarju, ki ga je organizirala strankino deželno tajništvo, in do zadnjega član sveta Slovenskega ljudskega gibanja. Je torej pomagal, kolikor mu je njegova preza-poslenost dopuščala. Ni bil v prvih bojnih vrstah, vendar njegova dejavnost je bila tudi politično učinkovita.

Kakor ste gotovo opazili, govorim o prof. Peterlinu v imenu Slovenske skupnosti. Glavni cilj te politične organizacije je ohranitev in okrepitev slovenstva v naši deželi. Po čl. 4 statuta je Slovenska skupnost dolžna, da se z vsemi zakonitimi sredstvi zavzema za uveljavitev 6. člena italijanske ustave, mirovne pogodbe, spomenice o soglasju in izjave o človečanskih pravicah. Njena naloga je bojevati se za pravico do uporabe slovenskega jezika v vseh uradih in ustanovah, za zaščito narodne sestave krajev pred raznorodovanjem ter za večje upoštevanje potreb in

koristi Slovencev. Če upoštevamo ta del, ki je praktična razložitev prvega, bolj načelne narave, moramo pritrditi, da je prof. Peterlin deloval v smislu teženj in prizadevanj Slovenske skupnosti, da je prispeval velik delež k napotku, da se uresniči njen program. Njegov prispevek je posebno občuten na področju, ki zadeva slovenski jezik, ki ga je vedno visoko cenil in skrbno gojil, težko prenašal, da je kdo rabil tujke, da je kdo napačno izgovarjal, narobe naglašal. V tem je imel posebno izostren posluš. Celo generacijo Slovencev, ki so izšli iz slovenskih šol v Trstu, je naučil lepe slovenščine. Tudi v igrah, ki jih je pod njegovim vodstvom izvedel Radijski oder, je posebno pozornost posvečal prav čisti in lepi dikciji, saj prav pri radijskih slušnih igrah pridejo posebno v poštev način govora nastopajočih, njihova izgovarjava in barva glasu.

V tržaških slovenskih šolah je bil prof. Peterlin od začetka, da ga moremo imeti za nekega ustanovitelja slovenskega šolstva na Tržaškem. Koliko slovenskih intelektualcev se je v tridesetih letih njegovega poučevanja učilo pri njem slovenskega jezika, Slovencev, ki so danes doma in po svetu znanstveniki, zdravniki, odvetniki, profesorji, inženirji, arhitekti, časnikiarji itd. Temu narodnemu stebru, ki je slovenska šola, je bil prof. Peterlin vsa leta trdna opora.

Veliko zanimanja in pozornosti je prof. Peterlin vedno posvečal prosveti. Zavedal se je, da tam rastejo in se oblikujejo Slovenci; če tam poženejo korenine, bodo Slovenci tudi ostali. Prosveta plemeniti duha, ga naravnava k večji človečnosti, k večji občutljivosti za večne vrednote: človeku naredi občutljivejše duševne tipalke, da se ve kam usmeriti, da bo v skladu z naravnimi in božjimi zakoni.

Tudi pri programski osnovi, ki je bistvena za Slovensko skupnost, zaradi katere se razlikuje od vseh drugih političnih grupacij, kjer se družijo Slovenci, je prof. Peterlin zraven in jo je vedno in povsod podpiral. To je njena samostoj-

na politična pot, samostojno nastopanje, njena uverjenost, da bomo samo s samostojnimi političnimi nastopi ohranili in izpričali svojo narodno samobitnost, da le samostojno slovensko politično predstavništvo more svobodno in dosledno braniti pravice in koristi Slovencev v Italiji. Prof. Peterlin je tudi pomagal Slovenski skupnosti, kjer in kolikor je mogel, v njenih naporih, da bi se v družbi, v kateri živimo, uveljavljala načela demokracije, narodne enakopravnosti in socialne pravičnosti, ki so neodtujljiva last krščanske omike in jamstvo vsake pravično urejene družbe. Prepričan je bil, da je samo na teh načelih možna pravična ureditev narodnostnega položaja zamejskih Slovencev. Vsaj v glavnih programskih točkah je torej prof. Peterlin podpiral Slovensko skupnost hote ali ne, vede ali ne, gotovo s svojo dejavnostjo, s svojim zgledom, s svojo osebnostjo.

Zastal je nemirni korak večnega potnika, ki je bil še poln načrtov, zamisli, sredi polnega dela.

Zbrali smo se, da objokujemo moža, ki je, doma z Dolenjskega, preživel pri nas glavni, zreli del svojega življenja; objokujemo velikega Slovenca, organizatorja, ki je z zaupanjem in optimizmom gledal na težave in zapreke; objokujemo režiserja, igravca, dramaturga, avtorja, publicista; človeka, ki je do potankosti poznal materin jezik, ga cenil kot veliko dragotino in ljubil lepoto slovenskega jezika.

Slovo od njega nam je tem težje, ker je šel prezgodaj, ker menimo, da ni bil lok njegovega življenja izpolnjen in še ne dopolnjena njegova življenjska naloga.

Prof. Peterlina objokujemo in smo hvaležni za vse dobro, kar je naredil med nami. Ostal bo med nami, če bomo cenili in spoštovali slovensko zemljo, slovenskega človeka in tako ljubili slovenski jezik ter dela slovenskega duha, kakor jih je ljubil on, prof. Jože Peterlin.

(Govor na žalni seji v soboto, 6. marca 1976)

TOMAŽ SIMČIČ

Ni bil samo profesor

Kako smo mladi čutili prof. Peterlina? Rekli bi, da je nekako spadal k Trstu, k šoli, h Klubu, skratka, srečaval si ga kjerkoli, vedno hitečega z mladostnim korakom, nasmejanega, polnega opravek in načrtov. Prav tako je bil med nami prejšnjo soboto in smo se pogovarjali, kako bomo začeli študirati novo predstavo za mladinski oder in kje bomo gostovali.

Nihče ni pomislil, da bo čez nekaj dni omah-

nil in se nanagloma poslovil od svojih načrtov, od družine in od nas. Zgrudil se je na višku svoje delavnosti, ki je bila njegove moči dolga leta in ki mu je bila obenem življenjski smoter. Glavni del njegovih tako rekoč neizčrpnih sil je veljal mladini. Prvi rod, ki ga je vzgojil, je že zdavnaj zasedel vrsto pomembnih mest v družbi, kulturi in politiki. Sedaj smo prišli na vrsto mi. Zbirali smo se v teh prostorih. Bil nam je za men-

Pogled v veliko dvorano Slovenske prosvete med žalno sejo za pokojnim prof. Jožetom Peterlinom. - Govori Saša Martelanc.

torja in režiserja in marsikomu tudi za profesorja.

Komaj smo se uvedli v delo in je profesorjevo nesebično delovanje pokazalo prve sledove, nas je zapustil. Le težko si predstavljamo, kdo bi ga lahko nadomestil.

V svojem okolju mladi zelo ostro čutimo, kako se starejši največkrat drže odmaknjeni v svojem svetu, ne da bi iskali stikov z nami, kaj šele, da bi, kot si mi želimo, pristopili enakopravno in prijateljsko k nam, pripravljeni, da nam nevsiljivo posredujejo od svojega znanja in izkušenj. Ne zavedajo se, kako mladi potrebujemo svoj življenjski prostor in svoje mesto v družbi, ker le tako lahko začnemo kresati svoje misli in se pripravljati, da stopimo v javno življenje. Malo je ljudi iz generacije pred nami, ki bi znali prisluhniti mladini, njenim problemom in potrebam. Še manj pa jih je, ki bi bili pripravljeni zanj kaj ustvariti, omogočiti delovanje, ji dati prostor in možnosti za kulturno in rekreacijsko izživeljanje. In eden teh redkih ljudi je bil prav profesor Peterlin.

Ni bil samo profesor, ki nas je v šoli spremljal skozi razvojno dobo, temveč tudi tisti, ki nas je spremljal v Ukve na počitnice, ki nam je pomagal, da imamo danes svoj klub, tisti, ki ga je celo ustanovil. To zanj niso bili samo prostori, kjer se je mladina zbirala. Z očetovsko skrbjo se je zanimal za našo dejavnost, nas opogumljal; če je bilo treba, tudi pokaral. Bil je tisti, ki nam je ne samo dal možnost, da se uvajamo v širšo kulturno dejavnost, ampak tudi zaupanje, da samostojno in s prevzemanjem majhnih odgovornosti postanemo sposobni, da prevzamemo večje odgovornosti tudi izven kluba, v javnosti.

Še neka misel: navadno se odnosi med dvema generacijama krešejo. Drugačne so izkušnje, drugačen je pristop k problemom, drugačni so pogledi. Vendar pa lahko rečemo, da je ravno profesor Peterlin dokazal, da je med generacijami možna trdna povezava; vežejo ju isti cilji, skupna pot, iste ideje. Na tej poti smo hodili mladi in pokojni profesor vštric, čutili smo ga za svojega. In za to njegovo večno mladostnost, za njegovo požrtvovalnost in delavnost naj mu bo tudi s strani mladih — hvala!

(Govor na žalni seji v soboto, 6. marca 1976)

BORIS SARDOČ

VEČNOSTI

*Le misli te objemajo,
polne skritih nad, željà;
ko solze se pretakajo,
si večkrat nam uteha zla,
cilj mnogih, ki te iščejo
v strahu minljivega gorja.*

*Pobožala me je milina tvoja
kot dih peruti bežne lastovice,
pusteč za sabo ranjenega klice,
ki v tebi vidi si hladilo znoja.*

*Bila si žarek, ki me je ogreval,
ki oslepil me s svojo je sinjino,
ki je nato zapustil v srcu zimo,
da od slepote nisem še okreval.*

*Samo spomin mi je odstal za tabo,
občutki, ki jih srce narekuje,
prozorna sanj tančica, ki vsiljuje
v življenje se, ki gledam ga pred sabo.*

Sledili smo Vašemu zgledu

Dragi profesor!

Zdi se mi, kot da bi šlo za mučne sanje. Saj je bilo še včeraj, ko ste me prosili za prispevek za Literarne vaje, za Vero in dom, za Mladiko, pa sem že skoro obupal nad svojim prispevkom, če ne bi Vi, meni kot drugim sošolcem in kolegom dejali, da bo že šlo, samo začeti, da je treba. In smo res začeli, pa je le šlo, prav tako kot ste nam zagotavljali. Sledili smo Vašemu zgledu, besedam, priporočilom, nasvetom, željam in začeli pisati eni črtice, novele in pesmi, drugi igrati na odru ali pred mikrofonom in spoštljivo izgovarjati vsako slovensko besedo. In to ne zato, da bi kdaj postali pisatelji ali pesniki ali poklicni odrski ustvarjalci, ampak zato, ker ste nas Vi prepričali, da mora tu v zamejstvu, zahodno od Sežane in Nove Gorice, izhajati slovenska literarna revija, da mora živeti odrsko amatersko ustvarjanje, da mora živeti kulturna ljudska ustvarjalnost. Ker ste nam Vi, dragi profesor, dali razumeti, da ima črtica ali novela ali pesem ali odrska uprizoritev v zamejstvu drugačno vrednost kot ona v Mariboru ali Ljubljani. Tega takrat nismo še natanko razumeli, danes pa vidimo, da je to zgodovinska resnica, ker smo pač branilci naših ograd, njiv in vinogradov, ki se s tržaškega Krasa vijejo prek Soče do goriških brajd, strmin in lazov Beneške Slovenije ter čudovitih planin in gorskih vrhov Rezije in Kanalske doline. Vi ste to čutili, dragi profesor, zato ste nas tako bodrili in z vso lastno Vam vztrajnostjo vabili k delu za naš slovenski narod. Čutili ste tudi, da mora biti slovensko zamejstvo med seboj čimbolj povezano, da bo lažje prenašalo težave in trpljenje, ki mu ga usoda odmerja zaradi ločenosti od matične domovine. In tako smo z literarnimi večeri, odrskimi prireditvami, družabnimi prosvetnimi popoldnevi hoteli med rojake na Goriškem, v Beneški Sloveniji, v Kanalski dolini, v slovenski Karantaniji.

Številni smo se zbirali okrog naših zamejskih revij, okrog Radijskega odra, Slovenskega odra, odrskih uprizoritev, kulturnih predstav in slovenskih večerov. Ljudstvo je vsemu temu prisluhnilo, ker je podlaga vsemu bilo le slovenstvo in njegova ohranitev na teh tleh, ki ste jih Vi, profesor, prav tako ljubili kot rodno Dolenjsko. Zaradi te silne ljubezni do slovenske zemlje in slovenstva ste lahko vdano in krščansko prenašali vse žrtve, trpljenje in tudi ponižanje, ki ste jih morali prestajati tu v zamejstvu, saj ste bili za mnoge vedno le tujec, emigrant. Zaman ste tudi čakali tri desetletja na italijansko državljanstvo: vsakokrat Vam ga je pristojna

oblast odbila z motivacijo, da niste asimilirani — »non assimilato ed integrato« — je pisalo v odgovorih na vložene prošnje. In morda ste prav zaradi tega umrli bogatejši kot bi bili s kosom papirja v rokah, ki bi Vam bil z vsemi birokratskimi formulacijami podeljeval tisti »status civitatis«, ki je bil za odgovorne nezdružljiv z Vašo popolno predanostjo slovenski zemlji in za vesti.

Dragi profesor! Pred 30 leti smo sprejeli medse — ko je pod fašističnim terorjem zapustilo naše kraje toliko slovenske inteligence — Vas, Turnške, Šavlije, pa glasbenike, gledališke igralce in toliko in toliko drugih, ki so nam prinesli pridih domovine. Primorci se nismo spraševali, odkod je kdo prišel, veseli smo bili, da ste nam nudili lepò izgovorjeno slovensko besedo, da ste ustanavljali društva in krožke, pisali in sestavljali slovenske vadnice in berila, ker tega smo bili žejni po končani poti skozi fašistično puščavo. Vi dragi profesor, ste omahnili na pragu svojega 65. leta na mrzlem nočnem tlaku tržaškega trga, potem ko ste nam poklonili svojih 30 najlepših let. Neverjetna sila idealizma, ki Vas je gnala v kulturnem in narodnoobrambnem poslanstvu od kraja do kraja, od Trsta do Gorice, od Gorice do Celovca v iskanju novih načrtov, novega snovanja, je omahnila z Vami. Na tržaškem mrzlem tlaku je omahnila Vaša neumorna vztrajnost in volja duha. In o vsem, kar se je iz tega duha porodilo, bo spregovorila naša zamejska zgodovina.

Ko se z globokim priznanjem za vse opravljeno delo poslavljamo od Vas, dragi profesor, mi boste oprostili, če bom prebral besede, ki ste jih napisali pred 25 leti. Zvenijo kot duhovni testament in so pravi odraz Vašega dela, ki se je na pragu prihajajoče pomladi prezgodaj zaključilo. Napisali ste:

»Kdor danes še narodno čuti, mu je prvenstveno pred očmi:

Da razvije vse sile in vse sposobnosti za kulturno in s tem najgloblje narodno življenje predvsem na najbolj ogroženih predelih naše zemlje. Da gre danes za to, da rešimo na robih Slovenije še žive ude našega narodnega telesa, v katerih tli lahko samo še iskrica življenja.«

V smislu teh svojih besed in idej ste na tem koščku zemlje ob Jadranskem morju napravili ogromno dobrega in trajno vrednega, za kar Vam bomo zamejski Slovenci vedno globoko hvaležni.

Člvala Vam, profesor, in slava Vašemu spominu!

(Govor v cerkvi sv. Jerneja na Opčinah, pred pogrebom, v ponedeljek, 8. marca 1976)

Edinstveno poslanstvo na valu Trst A

Več generacijam ste posredovali in vlili ljubezen do lepote jezika in smisel za igralsko ustvarjanje v taki obsežnosti, kot je ne premorejo niti velike ustanove. Gibalo pri vsem tem Vam je bila neizmerna ljubezen do naroda in umetnosti, ki ste jo znali tako globoko vzbuditi pri mladem rodu, katerega ste pripravili, da prevzame odgovornosti in izpolni generacijsko vrzel. Vaše mentorstvo pri radijskem odru je bilo pomembno tudi v tem smislu in odločilnega pomena, saj so iz te družine izšli številni aktivni ustvarjalci, politični in narodni delavci mlajše generacije. Ne moremo si zamisliti velikega opusa in razcveta Radijskega odra brez vašega vodstva, zavzetosti, vztrajnosti, neutrudnega dela in snovanja. Skupina je v težkih pogojih le pod Vašim vodstvom uresničila poslanstvo, ki je edinstveno v zgodovini slovenske dramatike; ni avtorja, ki bi ga ob Vašem umetniškem vodstvu ne posredovali slovenskemu človeku.

Pri Radijskem odru ste dali iz sebe vse svoje ustvarjalne sile. Vrzeli, ki jo občutimo na vseh področjih zamejskega in vseslovenskega narodnega in kulturnega življenja, je prav v naši družini najtežje izpolnljiva, kot je izguba nenadomestljiva v krogu družine, ki jo je tako nenadno zadela tragedija. Ko izražam v imenu Radijskega odra svojcem globoko sožalje ob izgubi vzornega moža in očeta, izražam tudi voljo in zavzetost radijske družine, ki Vam je bila tako pri srcu, za nadaljevanje poslanstva, ki Vam je bilo nadvse drago za rasti in izpopolnjevanje naše kulture v tistem človečanskem okolju, ki ste ga znali ustvariti z razdajanjem svojih darov ljubezni in dobrote, ki so najpopolnejši izraz velikega človeka.

(Govor ob odprtem grobu na openskem pokopališču).

Prof. Jože Peterlin v domačem vinogradu pod Vinjim vrhom na Dolenjskem

TONE BEDENČIČ

In bil je v puščavi štirideset dni

Govoriti o štiridesetdnevem postu ob velikem tekočem traku avtomobilske industrije ali pa pri atomskem reaktorju, elektronskem računalniku...

Živimo v času, ko se odločamo za mnogokaj, ne odločamo pa se za najvažnejše stvari v našem življenju. Leta in leta se človek pripravlja, da mu roke postanejo stroj in možgani kompjuter. Da bi osmislił svoje delo, mu ne preostane časa, pa tudi nihče mu ga ne nudi. Za najgloblje osnovne človeške stvarnosti se človek ne odloča, temveč mehansko sprejema svoje od drugih programirano življenje.

Mislim, da nam Kristusov umik, ko je dneve in noči na vročem soncu in pod skrivnostnim šelestenjem zvezd, sredi puščave koval svojo bodočo pot

pred začetkom svojega delovanja, marsikaj sporoča. Še več, s svojim življenjskim sporočilom celo zahteva od nas, da si moramo nujno vzeti časa za svojo osnovno življenjsko opredelitev.

Preden začne človek delovati, mora vedeti Zakaj, čemu naj usmeri svoj trud in napor. Sicer se zgodi, da človek živi, da dela in dela, da živi. Tako se znajde v začaranem krogu. Ni čudno, če se mnogim po določenem času postavlja tisti veliki ZAKAJ, pri mladem rodu pa že na začetku.

Današnji način življenja človeku ne dopušča, da bi se odločal v temeljnih opredelitvah. Ta sistem življenja človeka preustvarja v stroj, še več v služabnika stroju. Zato je čisto razumljivo, da mu najbolj prija, če se človek podredi njegovi zahtevi, v zameno pa mu ponudi samo določene materialne dobrine.

Lahko rečem, da v jedru ta način življenja ostaja isti že tisočletja. Oblike se menjajo. Dilema ostaja ista. Pred njo je stal tudi nazareški delavec Jezus v svojem tridesetem letu svojega življenja. Umaknil se je življenjskemu vrvežu in ga v tihoti puščavskega peska premeril. Spoznal je, da je večji del življenja le lov za častmi, materialnimi dobrinami in želja po oblasti nad sočlovekom. Vse to mu nudi življenje, če se mu

(dalje na str. 29)

Hrast iz lipovine

(PRVA NAGRADA NA NATEČAJU MLADIKE)

»Dober večer. Imate še kaj prostora?«

Sklanjal sem se v temo že brnečega avtomobila, odgovor pa je prišel izpod drevesa na drugi strani ceste.

»Še. Kam pa?«

Z očmi sem iskal glas in ugledal njegovega lastnika, dolgina v avstrijski nedeljski opravi, fantovski uniformi za ure piva in priložnostnega vasovanja. Na glavi je imel pleteno čepico s cofom in v avgustovski noči je v njej nekoliko spominjal na mesečnika. Ogledoval sem si svojega rešitelja in se nato spomnil, da sem mu še dolžan odgovora.

»V Bregenz. Greste mogoče v tisto smer?«

Prav tja. S preprosto kretnjo mi je odkazal prostor ob sebi in pognal. Po nekaj trenutkih tišine sem začutil, da moram voditi pogovor. Začel sem z obrabljeno potezo vseh štoparjev: pohvalil sem njegov avto.

»No, ja.« Popravil si je čudaško pletenino. Poklon ga ni vrgel iz tira. »A ste turist?«

Potrdil sem in v siromašni nemščini zapel slavo krajem ob Bodenskem jezeru. To je bilo pa iskreno.

»O ja, lepo je tu. Odkod ste pa vi?«

»Iz Trsta.«

»Aha, Italien.«

Ni bilo moč uganiti, če mi je s to pripombo vtisnil pečat južnjaka. Vse je ostalo še nevtravno, kot ta tišina, v kateri je bilo slišati le popotne kilometre. Bolj kot iz zadrege sva molčala iz lažodnosti. Oha sva očitno še urejala doživetja dolgega popoldneva.

DUHOVNA MISEL

podredi in ga moli. In v njem je dozorel sklep za popolno predajo sporočilu, ki ga je sprejel od svojega Očeta.

Vsak kristjan, človek, ki se čuti Kristusov učenec, mora kot Kristus razrešiti to dilemo. Razčarati mora to življenje, ki se prikazuje v magični luči užitka, časti in oblasti. To lahko stori edino, če se za določen čas otrese nasilju potrošniške miselnosti, materialnemu preobilju in se prost vsega v polni svobodi odloča.

Mislim, da je v tem pravi pomen posta. Ni post zaradi posta, temveč je v službi spreobrnjenja, je v službi osnovnih človeških življenjskih opredelitev.

Čisto preprosta so bila, kot lepaki, ki so me bili zvabili na stoletnico nekega vaškega pevskega zbora. Napovedovali so nedeljsko veselje s petjem, godbo na pihala in pivom. Podeželsko rodoljubje pod platnenimi šotori, ganljivi ponos ob nikomur poznani stoletnici, pa bučna razigranost za grobo stesanimi mizami, kjer se nazadnje vsi skupaj primejo pod pazduho in se po taktih starega valčka zazibljejo kot živi valovi sem ter tja. Majhno, čisto majhno razočaranje, da ona ne vem kolikokrat presanjana dobra, stara, podeželska Evropa nazadnje ni mogla biti kaj dosti več ko ta njen slučajni odmev v vorarlberški vasici, sem uspešno premagal s scefranimi delci pesmi, ki sem jih z negotovostjo tujca pomagal vesti v množično glasbeno pletenje. In ko sem se z lahkotno mislijo odpovedal še zadnjemu vlakcu, ki po ozkih tirih na vzpetini vsakokrat obstane in morajo potniki izstopiti, da lahko še spelje, sem spoznal, da sem se vživel — in da sem izgubljen. Takega me je zdaj na nočnem povratku srečal dolgin s cofom. Čutil je, da mi lahko zaupa svojo skrivnost.

»Malo sem se ga nabral.«

»Jaz tudi.«

Tišina je bila zdaj že zarotniško prijazna in oba sva čutila, da bodo njeni intervali poslej krajši.

»Vi Avstrijci se znate pa res imenitno zabavati.«

»Se znajdete med nami?«

»Se. Zelo dobro.«

Z desnico je zabredel čez cof, kot bi mi dal nevidno odvezo od mojega greha, da sem južnjak. Nastala je tempratura, ko se odpre cvet, imenovan predstavljanje. Tudi on je utrgal svojega:

»Helmut Printschitsch.«

Začudeno sem ga pogledal. Spomin na vrisajoče platneno svetišče se je nenadoma umaknil čudni slutnji.

»Odkod pa ste?«

»Iz Bregenza. Čemu?«

»Vaš priimek ni iz teh krajev.«

»Mislite?«

»Poznam veliko Prinčičev. Doma so severno od Trsta, v goriških Brdih. Görz.«

»Tako?« Zdaj je on pogledal mene, kot človeka, ki pozna zanimivo skrivnost. Prenehal sem biti južnjak.

»Vi torej poznate Printsčitsche?«

»Vinogradniki so. Veseljaki. Značajne trme. Pevci.«

Naslednji kilometer je brnel že bolj nazno-ter kot od motorja. Nekaj je nastajalo. Tujca sta si imela še kaj povedati.

»Natačno povedano: nisem prav iz Bregenza. S starši smo se tod naselili, ko mi je bilo pet let. Takoj po vojni.«

Malo je pomolčal. Stavek, ki ga je bil najbrž velikokrat povedal mimogrede ali kar s ponosom, je bil tokrat rahlo oklevajoč:

»Moji starši so bili mariborski Nemci. Marburg an der Drau, ne vem, če poznate.«

»Poznam. Ampak tudi tam ni Prinčičev.«

»Ne?« Prehitel je izletniški avtobus, kot bi se mu mudilo čim bliže neki resnici. Nato je z nadahom slutnje, ki je lastna arheologu, bolj premišljeval kot govoril:

»Ja. Saj res. Naši predniki so menda res prišli od nekod z zahoda. Ampak o tem nismo skoraj nikoli govorili.«

Verjel sem mu. O določenih preteklostih se v določenih družinah ne govori. Helmut Printsčitsch je zamišljeno strmel v drveča stožca svetlobe na cesti. Zdelo se mi je, ko da ne vozi v Bregenz, marveč nekam v preteklost.

»Torej... bi jaz pravzaprav lahko bil eden tistih vaših vinogradnikov in pevcov?«

»In značajnih trm.«

»In značajnih trm.«

Trpke ironije v teh zadnjih besedah zatrdno ni začutil. Nekje v verigi njegovega rodovnika sta morala nekoč izpasti prav značaj in trma. Šibkost in račun sta presadila mladiko v drugo zemljo, odkoder je poganjala dalje, ne da bi vedela, kje so prvotne korenine. In tu je zdaj zadnji plod, ki se mu ni nikoli sanjalo, da bi lahko bil iz kakega drugega trtja. Toda kaj naj naredijo sinovi, ki jih nobena vez ne bremeni več in so docela nedolžni? Ki niso nikoli zaničevali ali celo sovražili svojega porekla, ki so v kraju in času daleč od izumrlih korenin?

»Nič,« mi je v lasten odgovor ušlo naglas.

»Kaj praviš?« Ob tej pomoti sva se spogledala in se začela tikati. Bil sem razpet med radovednostjo, kaj se v njem dogaja ob čudni slutnji, in med obžalovanjem, da se bo mogoče brez potrebe gnjavil. Očitno ni spadal med površne ljudi, tale čudni nemški Bric s Štajerskega. Gledal me je kot prikazen, kot živečo pričo neke davne drame.

»Toda če sem po poreklu iz onih vaših krajev, potem ... potem se spremeni veliko stvari. Zelo važnih.«

»Kakšnih?« Zmagala je radovednost, dasi boleča. Še nikoli nisem na živo gledal krčev človeka, ki je nekdo drug, pa tega nikoli ni vedel.

»Če sem ... no, recimo, vaš, potem pomeni, da niti Nemec nisem. Veš, kaj to pomeni?«

Kilometer je zdaj zabrnel kot pošasten stroj stoletja, ki je bilo spreminjalo človeške narave in delalo silo stvarstvu. Izpod drvečih pnevmatik so se utrinjale iskre sovraštva, strahu, nadržutosti in bede, dvignil se je prašni vrtnec pesmi, denarja, zastav, pušk, solzà in ukan. Vozila sva čez Nemce, Slovence, Italijane, Nemce, Slovence, Italijane, da je za njimi ostajalo, kar je moglo, smelo ali hotelo. Potem pa je cesta spet postala iz navadnega asfalta.

»Veš, kaj pomeni, če sploh nisem Nemec?«

»Kaj, Helmut?«

In je povedal. Odpisati bi bilo treba prve materine pesmi, ljubezen do nekega jezika, ponos nad neko pripadnostjo. Eno celo življenje, pa še nekaj čez, saj je celo Bog Nemec, če se Nemec rodiš.

»In jaz naj bi vse to nenadoma ne bil več?«

Molk je bil vse, kar sem mu lahko ponudil. In sem si predstavljal, da sem jaz za volanom, da si jaz popravljam pleteni cof in mi slučajni tujec zabode v srce sum, da sem Nemec. Kam bi jaz z vsemi svetinjami, kam bi s svojim Bogom Slovincem?

Prepustil sem spet volan Helmutu, ki je že imel pripravljeno vprašanje.

»Kaj bi ti na mojem mestu, če bi ne bil več gotov, da si to, kar si?«

»Nič, prijatelj. Ti si po božji kemiji Slovec — to so namreč tisti tvoji Prinčiči nad Gorico. Človeška kemija pa je iz tebe naredila Nemca. To je tragedija nekega naroda, ne more pa biti več tvoja osebna. Ti si to, kar si. Kar je, je.«

Kako se to logično sliši. Čustva pa govorijo drugače. Najin avto vozi iz Krmina mimo cerkvice na Subidi, potem se pri Jožkotu ustavi za kozarček za korajžo, da nama ne bo tesno po planjavi med Plešivim in Jazbinami. Pri Alešu ni nikogar doma, zato se bo Helmut — imenuje se Lojze — lahko pohvalil pred lepo strogo Božo, da je še kar točno prispel pod domači krov. Tam že spijo trije Slovenčki, ki se ne bodo nikoli spraševali, kaj so. Se trta kdaj sprašuje? Lojzetov dom je vendar vmesna postaja med posvečeno preteklostjo in ponosnim nadaljevanjem. To je dom večnih Prinčičev, ki se ne bodo nikamor izseljevali in nikoli spreminjali.

Toda resnična pot vodi še vedno do Bregenza, ki se že javlja s predmestnimi lučmi. Dolga tišina je Helmuta navdahnila z mislijo, ki jo izgovori počasi, da me prevzame.

»Veš, kaj sem jaz? Hrast iz lipovega lesa. Hrast in vendar ne hrast, ne lipa in vendar lipa. — Lepa govornarija!«

Grobi vzklik je veljal nenadni prometni gneči, a meni se je zdelo, da se za njim skriva očitek prednikom, resignacija brez drame, nemoč nad usodo. Takole mimogrede, kot je bilo

Pogled v dvorano SP med
žalno sejo v soboto, 6. mar-
ca 1976

naključno vse skupaj, nazadnje še prijetna dru-
žba v njegovem stalnem lokalu, kjer so mi celo
potisnili harmoniko v roko. Mogoče, da slišijo,
kaj jim bo z glasbo povedal prijatelj z juga.
Pripravljal sem se, da zaigram po njihovo. A
me je Helmut, ki se je z menoj prekipevaljoče
ponašal kot z nekakšnim skrivnostnim sorodni-
kom, pravočasno prehitel.

»Zaigraj takò, kot igrajo tisti vaši tam doli,
že veš!«

Za hip sva se spogledala. V njegovih očeh
je bila slovenska sekunda, kdo ve, če se je ni
celo zavedal. Na tak svetlobni znak je bilo tre-
ba odgovoriti pravilno.

»Polje, kdo bo tebe ljubil...«

Nikoli več ne bom tako igral, kot sem onega
večera »Pod lipo« v Bregenzu. Tipke so se mi
spreminjale v voljno prst, iz katere sem ugne-
tal Helmutove prednike, njihove zgrešene sanje
in nenaravne plodove. Helmut mi je s pogledi
bolj pomagal kot sledil. Družba ni mogla slutiti,
da sva z otožno melodijo korigirala neko zgo-
dovino, kar tako, iz srčne potrebe, brez koristi
in posledic. Za ono zginulo trmo in značajnost.

»Jaz pa bom pomlad zaprosil,
naj gre mimo tvojih tal.«

Zaploskali so, kot se pač vedno zaploska.
Inge je pa le vprašala:

»Zakaj pa imate tam doli tako žalostne pe-
smi?«

Pripravljal sem se, da kaj odgovorim. A me
je spet prehitel Helmut Printschitsch. Vstal je
ponosno in otožno se je utrnilo v njegovih o-
čeh, ter vzkliknil:

»Zato, ker jim tujci kradejo ljudi! — Pro-
sit!«

BORIS SARDOČ

ZATON

Plašna in počasna se je senca
spuščala s slemena nizko v globel.
Le tu pa tam se še v steklu oken bliska,
kot ublažiti bi hotelo mrak večera.
Za hrib utonila je že luč življenja;
le nje vzdihljaji še trepečejo v nebo.
Že se vzpenja senca po strminah
in le temota vlada nad vasjo,
ko mili pih oznanja mater sna.
Prešel je čas radosti, sij veselja,
vsakdanjih opravil zamrl je ljubki trušč,
prešle so vse prevare bleska barv;
zdaj v srcih toži nam le še resnica,
zdaj le uspavanke tolažijo grenkobo,
pozabljeno v naprežanju moči.
Že sen objel je zibelko in vse,
kar se naslajalo je z upi;
že spi, kdor ni okušal še skrbi:
Zdaj le strahovi senc se spuščajo čez plan
in veter s tožbo njihovo srca plaši,
da le težko mi bo objeti dar pozabe
z mislimi, ki ne vedo več, kam bi šle.

PROŠNJA

Vzradošujoča zvezda,
oaza ljubkosti,
z upanjem pregni mi oči,
ne pusti časa misli grozni,
da mi preplavila bi duh
željan veselja,
ki životari na tem svetu,
sopeč pod žalostno usodo.

Tvoja zadnja pot

(Prof. Jožetu Peterlinu v spomin)

I

Marčni veter se meče,
nepomladno srhljiv in rezek,
z Volnika in Medvedjaka
čez gmajne
in zgrinja od Nanosa
težke oblačne gmote — — —
kakšna uvertura
v tvoje poslednje slovo!

Takrat zaklenka navček
za sivim obzidjem
v ulici Pietà
(—ah, kje je Dolenjska, kje je zdaj Bela cerkev,
vinograd domači, kozolec
in kmečka izba in bogkov kot
in pušpan v kropilniku
in ob vzglavju
tvoja petinosemdesetletna mati —
ah, bolje je zdaj, ne biti živ,
fant ti dolenski
v ulici Pietà —)
in zadnjič se sklanjajo
nad tvoj obraz
štirje otroci in ljubljena žena.
(—o, da bi jim mogel reči še nekaj,
karkoli!
da bi prebrali vsaj
iz mojih spokojnih potez,
da je ljubezen nesmrtna —
o, zakaj moram biti
tako nemočen in tihi!)

Tedaj — ko da se je raznežila —
oblačna gmota nad mestom
usuje med sive zidove,
nad bolečino in žalost,
belo pozabo snežink.

Skozi belo tenčico
vse
postaja takó neresnično!
Kakor da v belem metežu—
vse bolj neviden in sanjski —
vedro nekam odhajaš
po nekem poslednjem oprasku:
ko je vsečez
sama bela tišina.

II

Vsnežnem viharju
se vzpenjaš poslednjič na openski grič...
To ni več pot na Kalvarijo
kot tisoč in tisočkrat
z openskim tramvajem
opolnoči,
ves sam.
Zdaj se vzpenjaš
na valujočem valu množice;
tihi, brezimni delavec
v slovenskem zamejskem vinogradu;
še le zdaj, mrtev, se vzdigaš
v svoje poslednje priznanje,
ko stopaš na zadnji Grič.
Ne slišiš več govorov,
ne slišiš pohval in zahval —
živel si brez njih; brez njih
si se poslovil...

kakor katerikoli svoj dan,
po vaji in po predstavi,
sam in peš
na poti skoz tuji
(in vendar domači) Trst,
tih in snujoč in veder —
in tam nekje na Barrieri
prestopil si večnostno črto,
kakor bi rekel:
dovolj!
Naj odidem na višku, zakaj
moja bit nikoli
ne bi hotela v zaton.

In ko je zaklenkal zvon
pri Sv. Jerneju,
se je odgrnil pred množico
praznični oder
za tvojo poslednjo pot.

V nežno zabrisanih lokih
okrog so stali gozdovi;
in skozi snežni metež
hiše in križi,
črne postave z dežniki
in obodi grobov,
vse se je zdelo sanjsko,
krhko in neresnično
kakor na starih podobah.

Veter je nosil
 zdaj močno, zdaj pritajeno
 zvonjenje od farne cerkve...
 ali ne klenka
 kakor pri Beli cerkvi?
 Zgrinjajo se
 od vsepovsod —
 od Kanalske doline
 od beneških dolinic,
 iz Trsta.
 Vsekrižem:
 prijatelji,
 veljaki, izobraženci, politiki —
 in ženičke v čizmah
 in očanci s klobuki v rokah,
 (tukajšnji so, a kot oni
 od Vinjega vrha,
 prav tako skrivoma
 onegavijo z robci,
 kakor za kakšnim od svojih...)

Ti pa z onkraj nad vsem
 se zadnjič nasmehneš
 (tvoj ljubeznivi, rahlo otožni nasmeh), —
 zakaj to je tvoj
 véliki dan —
 in tvoj poslednji...

Skromen šopek na grob, na dan pogreba zve-
 čer, 8. marca 1976

SAŠA MARTELANC

Rižarna in njene infrastrukture

Groza.

To je prvo čustvo, ki prevzame človeka ob pretresljivih izpovedih na tržaškem porotnem sodišču. Šele nato si misel išče odgovora na vprašanje: le kako je bilo to mogoče? In ga seveda ne najde, ker pred satanstvom odpove celoten mehanizem človekovega doumevanja. Človek, ki ni več človek, ostaja velika skrivnost Pekla. Tako bo groza do zadnjega dne spremljala proces o Rižarni. Enaka bo kot pred tremi desetletji, ko je svetovni javnosti ledene la kri v žilah ob razkritjih na nürnberškem procesu. Razlika je samo v številkah.

In vendar...

In vendar ima groza Rižarne še neki dodaten priokus. Ne samo zato, ker so v tej pošastni uničevalnici ljudi mučili in zažgali toliko naših rojakov, znancev, svojcev, da bi lahko govorili o SLOVENSKEM nacionalnem spomeniku. Neki poseben srh spreleti človeka ob misli, da je ta edini krematorij v Italiji bil postavljen prav v Trstu. Razlag za ta grozoviti privilegij je več, pričenši z dejstvom, da je bil Trst središče »Adriatisches Küstenlanda« in s tem operativni center za boj proti svobodoljubom. Dodajmo še, da je bila Rižarna »tehnično« idealno blizu in hkrati zadosti na samem.

A to še ni vse. Ne more biti, in naši ljudje dobro vedo, zakaj ne.

Trst je bil kot ustvarjen za tovarno smrti tudi zaradi nekih čisto posebnih INFRASTRUKTUR. Težko bi v kakem drugem mestu Italije našli toliko ljudi, ki bi bili voljni organizirano loviti demokrate, v našem konkretnem primeru pa še posebej in predvsem Slovence vseh prepričanj. Collottijevo ime je emblematični sinonim za še veliko, veliko drugih. Njegova tolpa je namreč predstavljala le neki višek, ki ni mogel biti in tudi ni bil naključen. Bil je terminal dolge, dodobra prehojene poti, ki se je bila začela že v prejšnjem stoletju z zaničevanjem in sovraštvom do Slovencev, ob dejavni podpori krajevnih veljakov in ob sistematičnem ščuvanju tiska. Prvi višek je ta trnjeva pot dosegla s požigom Narodnega doma; to je bil v Trstu prvi tak ogenj, dve desetletji pred krematorijskim. In potem je šlo dalje po stopnjah, ki jih še kako dobro poznamo vsi. V INFRASTRUK-

TURAH tržaškega nacionalističnega besa je po zakonitosti prikladnega humusa kar zamrgolelo malih domačih Allersov in Oberhauserjev, ki so divjali po slovenskih primorskih vaseh in tam v ognju sovraštva uničevali ne še ljudi, zato pa njihovo identiteto, intimno jedro, ponos, sanje o svobodi. In ko je potem v vojni zagorel ves svet, so se kot logična posledica vsega prejšnjega, kot zadnji produkt nekega določenega Trsta, pojavili Collottiji, katerih akcijski radij se je na eni strani dotikal Rižarne, na drugi pa ne prehudega nasprotovanja »dobro« mislečih patriotov.

Ves ta široko razpotegnjeni lok tržaških INFRASTRUKTUR pa je za ljubitelje simbolike naravnost emblematičen kar v eni sami družini, družini Sauro. Oče, kasnejši junak Nazario, je še pod Avstrijo na svojem obalnem parniku psoval istrske ženice, ki so nosile zelenjavo tržaški gospodi, pa so si drznile govoriti slovensko. Njegov sin Italo pa je kot tesni Mussolini-jev sodelavec poleti 1944 predlagal nacistom,

naj glavnino tukajšnjih Slovencev izselijo v Nemčijo.

V tak Trst sta prišla nazadnje Allers in Oberhauser.

Krematorij v Rižarni je bil po kriminalni zamisli in izvedbi nesporno nacistično delo. Zrasel pa je v mestu, katerega ne prav neznaten del je že dolgo prej kričal »smrt ščavom«. Kričal je tako vztrajno, da se mu je želja začela nazadnje izpolnjevati za sivimi zidovi pri Sveti Soboti. Ko da so jo nacisti slišali in razumeli ter ji ugodili — pa čeprav z obžalovanja vrednim pomanjkanjem elegance ...

Zatožna klop v dvorani porotnega sodišča je kričeče prazna. Pravijo, da manjkata na njej Allers in Oberhauser s svojimi. Mi pa menimo, da manjka tudi celotna tržaška INFRASTRUKTURA z vso svojo zgodovino. Njej naj se neki določeni Trst zahvali za zvezo, ki jo Slovenci opažamo med Rižarno in med tem, kar smo doživljali v teh krajih že davno pred nacističnim barbarstvom.

SLOVENSKI ČASOPISI PO SVETU

DUHOVNO ŽIVLJENJE

Slovenci so se izseljevali v Argentino že pred prvo svetovno vojno, največ pa jih je prišlo v času hude gospodarske krize. Med prvimi so bili prekmurski kmetje in delavci, za njimi Primorci, ki so prišli pod Italijo. Ker je bila tudi v Argentini kriza, izseljenci pa so bili preprosti ljudje in niso poznali ne jezika ne razmer, so našli le skromno in slabo plačano delo. Razkropili so se po vsej Argentini, in šele ko so se gospodarske razmere izboljšale, so se naselili v okolici Buenos Airesa, vendar tako raztreseno, da ni bilo med njimi nobene povezave. Vseh je ok. 50.000.

Prvi, ki je začel načrtno skrbeti za izseljence in jih povezovati, je bil duhovnik Jože Kastelic (1898 do 1940, ko se je ponesrečil na Aconcagui). Bil je izredno inteligenten, uglajenega nastopa, pesniško nadahnjene in velikega optimista. Uvidel je, da je najuspešnejši stik s slovenskim življenjem tiskana beseda. Zato je 1937 ustanovil revijo DUHOVNO ŽIVLJENJE, ki je imela namen, da ohranja slovensko narodno zavest in kščanske moralne vrednote. Sprva jo je pisal večinoma sam in jo tudi plačeval sam, počasi pa je našel nekaj sodelavcev v domovini in tudi med izseljenci se je toliko razširila, da je z raznimi podporami mogla vzdržati do danes. Po Kastelčevi smrti je prevzel revijo Janez Hladnik (1902. - 65), ki je prišel v Argentino 1936. Po zadnji vojni, ko je prišlo v Argentino okrog 7.000 slovenskih političnih izseljencev in med njimi več duhovnikov, je postalo Duhovno življenje »slovenski verski mesečnik, ki ga izdaja konzorcij (msgr. Anton Orehar), urejuje uredniški

odbor«. (Za Italijo je poverjenica Zora Piščanec, Riva Piazzutta 18, Gorica.)

Duhovno življenje se je iz drobnega in skromnega mesečnika, ki je prinašalo poročila o življenju med izseljenci in krajše leposlovne sestavke, razvilo v moderno revijo, priročne oblike (14x20 cm), ki izhaja mesečno na 64 straneh. Na prvem mestu obravnava najrazličnejša verska vprašanja, ki zanimajo današnjega človeka, s sodobnim in privlačnim podajanjem. Sledijo družinska vprašanja, ki so v Argentini še posebno zapletena, saj se poleg vseh težav, ki lahko nastanejo v družini, pojavlja vedno več narodno mešanih zakonov. L. 1967 je bilo 16 slovenskih porok in 6 narodno mešanih, l. 1974 13 slovenskih in 13 mešanih. Stalne rubrike so »Slovenci po svetu«, »Med nami v Argentini«, »Novice iz Slovenije« in »Svetovne novice«. Tukaj je zbrano ogromno poročil in razprav, in kdor bo hotel spoznati življenje Slovencev v Argentini in po svetu, bo našel v Duhovnem življenju bogat vir podatkov. Vmes so še članki za mladino, pesmi, proza, poročila o novih knjigah, spominski članki o uglednejših Slovencih in roman v nadaljevanjih. Lani se je končal Morrisa Westa »Hudičev advokat«, letos izhajajo »Izseljenci« norveškega pisatelja Johana Bojerja. Tu je izšel tudi nekoliko skrajšan španski prevod Finžgarjevega romana Pod svobodnim soncem — »Bajo el sol libro« (jan. 1942 - nov. 1947) Darinke Čehovin.

MARTIN JEVNIKAR

O predpust, ti čas presneti, da bi več ne prišel v drugo...

Še pred nekaj leti je bil moj edini problem za pust, če bova On in jaz šla kam plesat ali ne, kvečjemu še, kaj bi oblekla; danes pa, ko sta ta dva problema nekako sama od sebe odpadla, sem se znašla pred novimi in še težjimi.

Vedno se mi je zdelo neumno kupovanje pustnih kostumov in pravo tekmovanje staršev, čigav otrok bo lepše oblečen. Toda če pridejo vsi otroci za pust našemljeni v vrtec, ne moreš poslati svojega navadno oblečenega. In tako moraš — hočeš nočeš — kupiti ali narediti kostum. In če se že odločiš za to, je bolje, da kupiš ali narediš kaj lepega, kar bo otroku všeč. Tako sem sklenila, da bo Mojca Sneguljčica, Jernej pa princ. Bila sem pripravljena na vse težave, ki bi mi jih delal On: še vedno je prepričan, da je škoda vsakega denarja za pust; če se že hočejo otroci našemiti, naj se oblečejo v kakšne stare cunje, za kako čarovnico ali strašilo..., No, problem denarja sem že rešila s pomočjo obeh non, ki sta edini bili navdušeni za mojo idejo. Zakaj pri otrocih sem doživela mrzlo prho. Najprej me je presenetila Mojca: ona da ne bo Sneguljčica, ampak Zorro! Ja, ker se bodo tudi Mitja, Igor, Giulio oblekli v Zorra in so rekli, da bo njihova »amica«, če bo tudi ona Zorro. Vsi moji ugovori so bili zaman. Ko sem ji dopovedovala, da je Zorro grd, ker je črn, je odgovarjala, da ima belo bluzo, da je dober, da ima čisto srce, ker pomaga ubogim; ko sem jo skušala prepričati, da ima Sneguljčica lepo dolgo obleko, je takoj odgovorila, da ima tudi Zorro dolgo ogrinjalo; ko sem rekla, da je Zorro kostum za fantke, je rekla, da nič ne de, saj ima tudi ona kratke lase... Začela sem oklevati. Končno je pust praznik otrok, oni se morajo zabavati. Nesmiselno je, da jim starši vsilijo kostum, ki je njim po volji. Že vdana v to, da bo Mojca letos pač Zorro sem naredila še zadnji poizkus. Peljala sem jo v trgovino in ji pokazala obe obleki. Ob pogledu na res ljubko obleko Sneguljčice je navdušenje za Zorra takoj splahnelo, ženska nečimrnost je prevladala. Takoj se je odločila za Sneguljčico, le vedela ni, kako bi spremenila svojo odločitev, ne da bi preveč trpela njena čast. Končno je s težavo spravila iz sebe: »Mama, saj Sneguljčica

je »amica« od Zorrotov, ker ima tudi ona čisto srce, ne?»

Za drugo, čisto nepričakovano oviro je poskrbel Jernej! Ker sem ga nič hudega sluteč vprašala, če se bo za pust oblekel v princa, je brez sence oklevanja izjavil, da ne, da bo on za pust — Očka. Kako, očka? Ja, da bo imel klobuk na glavi kot očka. Kar vroče mi je postalo.

Če bi se Mojca oblekla v Zorra, bi še šlo, a da bi šel Jernej za pust v vrtec kot »očka s klobukom«, kako bi to zgledalo?! Spet se je začelo prigovarjanja: »Ampak Jernej, kaj ne bi hotel biti princ? Mojca bo Sneguljčica, ti pa njen princ, ki se poroči z njo...« Nič ni pomagalo, ostal je neomajen v svojem sklepu, da bo očka. Nazadnje sem rekla: »Veš, saj je očka tudi princ. On se je poročil z mamo in za mamo je očka njen princ.« Ni bil videti prav prepričan, vendar je čez čas izjavil: »Prav, alora bom princ — očka!« Tako so bile predpustne težave pri kraju. Pa še ni bilo konca preizkušenj za moje živce: Mojca je namreč slišala v vrtcu, da pustne šeme hodijo po hišah, nič ne govorijo in samo s prsti delajo znak, da prosijo za denar. Morala sem se ukloniti in ju poslati prosjačit. Vsa srečna, da bosta zaslužila nekaj denarja, sta zvonila pri vseh sosedih v bloku. Mojca se je držala resno in ni spregovorila, da se ne bi izdala, Jernej pa je vsakemu, ki ga je vprašal, kdo je, povedal, da je očka princ. Upam, da sosedi niso razumeli, kaj hoče povedati, in da niso spraševali naprej...

ONA

Telesna vzgoja vjuintervjuint predšolskih in osnovnošolskih otrok

(Razgovor s prof. Frankom Drasičem)

Včasih so imeli otroci dovolj priložnosti, da so se razgibali in natelovadili, ko so se lovili po gmajnah, plezali in se obešali na veje dreves, brcali žogo na prostem in tako dalje. Danes pa, posebno mestni otroci, nimajo več prostora za svoje igre, včasih pa tudi ne časa, ker so preveč zaposleni s šolo in drugimi izvenšolskimi dejavnostmi — glasbo, učenjem kakega jezika in podobno. Otroci sami se začnejo navduševati za tekmovalni šport pozneje, okoli desetega leta. Kaj pa prej? Letos so uvedli pri Sv. Ivanu telovadbo celo za predšolske otroke. Otroci, ki to telovadbo obiskujejo, so navdušeni, starši pa ravno tako. Profesorja Franka Drasiča, ki tečaj vodi, smo naprosili za nekaj njegovih vtisov glede tega tečaja in o telovadbi za otroke na splošno.

Najprej bi Vas vprašali, če se Vam zdi, da je telovadba, ki jo imajo v vrtcih in osnovni šoli za predšolske in osnovnošolske otroke dovolj?

Telesna vzgoja v osnovni šoli in otroških vrtcih je precej zanemarjena, rekel bi celo, da je sploh ni. Vzrokov za to je več, omenil bom glavne:

a) pomanjkanje ustreznega prostora. Telovadnic za osnovno šolo je očitno premalo. Otroci so primorani telovaditi v razredih med klopmi in v tišini, da ne motijo pouka ostalih razredov. Taka telesna vzgoja skozi celo leto je nemogoča.

b) pomanjkljivo strokovno znanje učiteljev. Večina učiteljev sploh ne ve, kaj zahteva moderna vzgoja otrok. Tudi če imajo na razpolago telovadnico, ne vedo, kaj bi v njej počeli. Odgovornost za tako stanje nosijo v precejšnji meri pristojne oblasti: tečajev telesne vzgoje za učitelje sploh ni, ali pa so zelo slabo obiskani. Šolski nadzornik verjetno sploh ne nadzoruje učitelja v zvezi s telesno vzgojo. Rekel bi torej, da je velika brezbržnost šolskih oblasti kriva, da je telesna vzgoja v osnovni šoli tako zanemarjena.

c) nepoučenost staršev. Večina staršev ni poučena o koristnosti telesne vzgoje v osnovni šoli.

Večkrat so prav starši največja ovira za dober pouk telovadbe. Osebnostno poznam primer, ko so starši od učiteljice zahtevali, da otroci ne telovadijo, češ da se spotijo in umažejo. Primer je dovolj zgovoren!

Zdi se mi, da je bil ta tečaj za predšolske otroke vpeljan šele letos. Kakšne so Vaše izkušnje in kako ste zadovoljni z uspehom pri teh mladih telovadcih na sredini šolskega leta?

S popoldanskimi tečaji za osnovnošolce sem začel takoj po diplomi. Prvi tak tečaj je bil v Dolini že istega leta. V naslednjih letih so uvedli take tečaje še drugod po mestu in okolici. Poleg mene so sedaj še drugi kolegi, ki te tečaje vodijo. Kolikor mi je znano, je trenutno med slovensko manjšino sedem takih tečajev. To pomeni, da zanimanje za problem telesne vzgoje med starši raste.

V teh letih sem si pridobil precej izkušenj. Ko pa sem začel, lahko rečem, da sploh nisem vedel, kaj bi s temi otroki. V višji šoli za telesno kulturo v Rimu so namreč zanemarijali predšolsko telovadbo. Edino pomoč sem dobil iz nekaterih knjig, ki so izšle v Sloveniji.

Koliko so stari otroci, ki to telovadbo obiskujejo?

Letos me je razveselilo dejstvo, da se je v tečaj pri Š. Z. Bor vpisalo precejšnje število otrok iz otroškega vrtca. Najmanjša deklica ima komaj tri leta in sem z njo tudi izredno zadovoljen. V isti skupini telovadijo otroci do drugega razreda osnovne šole. Skupina starejših pa je sestavljena iz učencev ostalih razredov osnovne šole in tudi iz nižje srednje šole. Velika večina vpisanih je dečkov. Nekateri starši pač še vedno mislijo, da je telovadba preveč »moška«.

Ali so tako majhni otroci sploh sposobni kolikor toliko discipliniranega telovadnega vežbanja, ali pa je ta telovadba osnovana samo na igri?

Pri najmlajših temelji skoraj vsa ura na igri. Navajam jih pa tudi že na telovadno disciplino. Žal nam primanjkuje ustrezno telovadno orodje. Starejša skupina pa že vadi načrtno in disciplinirano. Od njih zahtevam že precej težke vaje in reči moram, da sem z uspehom tudi precej zadovoljen.

Nekateri otroci so že po naravi bolj gibčni in prožni, drugi pa bolj nerodni; navadno prav ti neradi telovadijo in jim je zoprno vsako fizično delo. Kako bi bilo mogoče take »lenuhe« bolj razgibati in jih navdušiti za šport?

Res je, da so nekateri bolj nerodni kot drugi, ni pa res, da jim je zoprno fizično delo. Mlajših še ni sram, če v nečem ne uspejo. Z redno vadbo pa zmorejo vse prvine. Ni ga otroka, ki se ne bi rad gibal!

V osnovnih in nižjih šolah je vedno več otrok, ki potrebujejo korektivno telovadbo. Kje tiči vzrok za sorazmerno tako visoko število telesnih hib?

Vzroki za to stanje so razvidni že iz njihovih prejšnjih odgovorov. Pomislimo samo, kakšne drže zavzema otrok vsak dan (šolska torba, šolske klopi, avto, televizija...) Če temu dodamo še nezadostno razgibanje, se ne smemo čuditi, če raste odstotek otrok s telesnimi hibami.

Brez dvoma je ta predšolska telovadba zelo koristna, toda zaenkrat je malokomu dosegljiva. Kaj bi svetovali na splošno staršem, ki jim je pri srcu pravilen telesni razvoj otroka?

Da je predšolska telovadba koristna, ni nobenega dvoma. Glede tečajev smo šele v začetni fazi. Mislim, da se bodo pomnožili in razširili. Osebnostno sem prepričan, da bi moralo imeti vsako športno društvo tak tečaj. Mislim, da naša društva skrbijo preveč za »tekmovalno« mladino, premalo pa se posvetijo otrokom. Res pa je, da ni dovolj usposobljenega osebja. Ni namreč vsakdo primeren za vadbo otrok.

Moj nasvet je zelo enostaven: telesni vzgoji je treba dati mesto, ki ji pripada, in to predvsem v osnovni šoli in v vrtcih!

Družabna srečanja otrok

Prav je, da se družabna srečanja in kulturne navade začno v družini, med sorodniki, da se tako uvede in navadi lepe domačnosti že otrok. Naj nam ne bo žal truda in izdatkov, če želi malček, torej otrok iz otroškega vrtca, ali iz dvoriščne igre povabiti svoje vrstnike na proslavo svojega rojstnega dne!

Ne bojmo se, da bodo delali samo škodo v stanovanju v slučaju, da nimamo vrta ali da je to v zimskem času. Prav presenetili nas bodo, kako znajo biti dostojni tudi ti mali. Seveda je treba tukaj mame, ki bo program pripravila, da bi se ne dolgočasil.

Glede jedi taki gostje niso preveč izbirčni; bolj jih zanima zabava. Pogrinjek, miza naj bo v veselem tonu pripravljena, jedi pa lahke, različni sokovi. Izogibajmo se mastnih jedi, močnih začimb in majonez. Bodimo pripravljeni, da bodo tudi kaj polili in pomazali, kar pa nas ne sme spraviti v slabo voljo! Otroci ne napravi nikoli s slabim namenom, zato mu tudi radi spregledamo.

Navadno se v začetku prav lepo obnašajo in se pozneje spuste v razposajenost, če nismo pravočasno posegli vmes. Odrasli jim povemo kako pravljico, sami pa naj se nauče nekaj pesmic, predvsem pa skupnih igrice. To bo pomagalo obdržati jih v pravem razpoloženju do konca.

Vsakemu od otrok, ki pridejo k nam na obisk, in bodo po vsej verjetnosti vašemu otroku tudi čestitali, morda celo z rožico razveselili, je dobro pripraviti majhno darilce, morda kartico, seveda primerno, ali v poseben papir zaviti sladkoreček, ali celo žepni robček z monogramom.

Ako pridemo ali povabimo tudi starše otrok, je lepa prilika, da se ti med seboj spoznajo in izmenjajo vzgojne misli.

Šolarji vabijo svoje šolske kolege in tudi kolegece. Ja, ali tudi deklice dečke in obratno? Zakaj pa ne! Če so skupaj v šoli in dele skupaj svoje lepe in slabe dni med šolskimi klopi, zakaj se ne bi tudi skupaj poveselili v domačem krogu in ob starših? Otroci bodo ponosni, če bodo starši ljubeznivo in prijateljsko sprejeli njihove prijatelje. Otroci po desetem letu ne smejo imeti občutka, da so pod strogim nadzorstvom, čeprav z enim očesom prava mati skrbno vidi, kako se vedejo ti gostje.

Otroka, ki ga bomo zgodaj navadili, da bo pripeljal svoje sošolce in prijatelje domov, nehoti odvrnemo od tega, da bi pozneje, starejši, iskal svoja pota daleč od doma. Tudi ne bo imel nikoli vzroka reči, da ga starši niso razumeli.

S. G.

Mamica, nikar, to boli!

Danes sem star tri mesece. Tri dolge mesece se že razvijam in rastem v Tvojem telesu, mamica. Tri mesece Ti že povzročam skrbi, danes pa si Ti meni prizadejala holečino. Že ko si začutila, da se v Tvojem telesu nekaj spreminja, da se bo začelo novo življenje, si se prestrašila in preklela ves svet. Vem, da nisi bila pripravljena na mene, vem, da sem se pojavil ob nepravem času, toda vseeno sem Ti hotel napraviti veselje. Toda zakaj me ne maraš, zakaj se me hočeš znebiti? Užival bi na svetu, grel bi se na sončku, čofotal po vodi, kobacal po pesku, igral in prepeval bi z drugimi otroki. Mamica, prisluhni mi! Čisto majhen sem še, kot majhna kepica sem v Tvojem telesu. Še malo in začutila boš moj prvi gib. Sprva bo komaj zaznaven, pozneje bom močnejši in, ko bom dovolj zrasel in se bom razvil, bom močno potrkal in, ko se bodo odprla vrata, se Ti bom predstavil. Videla boš moje drobne rokce, ki se bodo stezale k Tebi, moje lepe očke, ki bodo opazovale Tvoje gibe, moje majhne nožice, ki bodo kmalu hotele tekati pod mizo in po kotih. Sedaj še nisem lep, res ne, toda do takrat, ko me boš zagledala, se bom polepšal, zredil se bom, pravi fant od fare bom. Imel bom lepe, plave kodraste laske, rdeča, debela lička, ko pa bo prišel čas za moje zobke, bo moj nasmeh še bolj prijazen, prikupen. Ti še ne veš, ali bom deček ali deklica, presenetil bi Te, sicer pa Ti je čisto vseeno, saj me ne maraš. Ne maraš mi odkriti sveta, v katerem Ti živiš, nezaželen sem. Zato si tudi odšla k zdravniku in skupaj sta me obsodila na smrt. Vsak dan sedaj šteješ, računaš, koliko dni je še do takrat, ko me bodo iztrgali iz Tebe. Vsak dan večje breme sem Ti, zaman se trudim, da bi Te opozoril nase in Te prepričal, da me obdrži. Hodiš po stanovanju gor in dol, nervozna si, zbegana, neučakana. Kadiš in ne veš, da mi to škoduje, kar dušim se. Sicer pa, saj Ti je vseeno. Mamica, kaj res nimaš niti malo srca za mene, kaj boš res dovolila, da se bodovame zasadili tisti grozni instrumenti, ki me bodo neusmiljeno trgali iz Tebe? Mamica, to vendar strašno boli, kaj boš res tako brez srca?

Rodilo se je jutro, lepo zimsko jutro. Nebo je bilo svetlo modro, sonce je počasi vzhajalo in male snežinke, ki so ponoči pobelile park, so se sedaj lesketale kot mali biseri. Vsega tega še ne poznam, toda sprejemam vase, kadar se Ti pogovarjaš z drugimi. Saj znaš obču-

titi marsikaj, toda mene le ne znaš razumeti, za mene se nočeš zmeniti, niti slišati nočeš o meni. Danes si se napravila že zgodaj, Tvoja pot vodi danes mene v smrt. V avtobusu je polno ljudi, vsi Te nervirajo, ovirajo, čimprej bi rada prišla do cilja. Prispela si. V čakalnici si se znasla s tolikimi drugimi ženami, ki so se odločile za isti zločin kot Ti. Dovolj časa še imaš, veliko jih je še pred Teboj. In glej, danes, ta trenutek, prvič premišljuješ o meni. Prvič vidiš, kaj boš storila, srečas se z ljudmi, ki te žene prezirajo. Toda tudi to hitro potlačiš v svojo podzavest, preslišiš opazke, ki letijo iz ust žensk, ki sedijo okoli Tebe. Ne ljubiš me, kot nisi ljubila tistega, ki naj bi bil moj oče! Toda mamica, jaz bi Ti pregnal vso žalost iz srca, jaz bi Ti obrisal vse solze, bil bi priden, dober sinek, veselila bi se vsakega mojega uspeha. Kmalu bi postala ponosna na mene. Imela bi nekoga, ki bi Ti vračal Tvojo ljubezen, Tvoj trud, požrtvovalnost. Obljubim Ti, da bom zelo priden, mamica, samo ne ubij me, kajti to me bo bolelo! Mamica, prosim Te, še imaš čas, ne zavrzi me, nikar me ne uniči, bojim se! Tu pri Tebi sem na varnem, toplo mi je in sit sem.

Čas teče. Mrtvo sediš v čakalnici in čakaš na vrsto, zamišljeno zreš skozi okno in Bog ve kje so Tvoje misli. Vse povsod se mudiš, samo na mene se ne spomniš. Poklicali so Te. Še malo imaš časa, zastal je Tvoj korak in že sem se razveselil, že mi je srček poskočil od veselja. Toda prekmalu. Tebe ne bo nič bolelo, nič ne boš čutila, ko me bodo trgali iz Tebe. Sedaj vidim mamica, da si kruta, da v Tebi ni srca, da ni usmiljenja za majhno neboljeno bitje, da Ti je življenje le naslada in praznik, da si strahopetna, da ne poznaš čuta odgovornosti, da ne poznaš odpovedi in ljubezni, saj me boš umorila le zato, ker bi rada še nekaj časa svobodno živela.

Mamica, zakaj si se za to odločila, zakaj bom moral umreti? Morda se boš še kdaj spomnila na mene, morda si boš takrat želela, da bi me imela poleg sebe, želela si boš morda več takih majhnih ustec, kot so moje, pa jih ne bo. Takrat se boš morda bridko zjokala, takrat bo morda trpelo Tvoje srce, pa ne bo nikogar, ki bi Te potolažil. Takrat se boš spomnila na ta zimski dan, na jutro, ko si umorila nekoga, ki bi Ti s svojim prešernim smehom lahko polepšal življenje.

O ženitvi na tržaškem Krasu

PISANJE OKLICEV

Ko je oče končal vojaško službo, se je trdno odločil, da si vzame družico za celo življenje.

Takrat je v naši župniji pasel ovce gospod župnik Vovk. Bil je dober, pravičen in zelo resen mož. Otroci, ki so hodili k nauku za birmo ali prvo obhajilo, so se morali naučiti vse molitvice na pamet. Če kdo ni znal, je moral ostati za drugo leto.

Z odraslimi se je rad pošalil, posebno pa z ženini, ki so prišli k njemu zaradi oklicev. Takim je zastavljal taka vprašanja, da se niso takoj znašli in mu niso znali odgovoriti.

Ko je šel moj oče k njemu, da bi opravil »ta potrebno z oklici«, ga je gospod župnik vprašal:

»No, France, kaj pa bi rad?«

»Gospod župnik, ja, prišel sem vam povedat, da se poročim.«

»No ja, še iz jajca nisi zlezel, pa se že hočeš oženiti.«

»Ne, ne, gospod župnik. Tri leta sem služil cesarico, upam, da sem si prislužil tudi ženo!«

»No, ja, že vem, da si dober fant in tudi iz dobre družine. Povej mi samo, kdaj si se odločil za poročni dan in za vse drugo...«

Kmalu za tem je prišel drug ženin pisat oklice in naznanit dan svoje poroke.

Gospod ga vpraša:

»Pa zakaj se boš oženil?«

Ženin v hudi zadregi ni mogel z besedo na dan ter počasi obotavlja se, reče:

»Ja, jaz ne znam...«

»Ako ne znaš ti... Tam na dvorišču je mežnar, drva cepi. Pojdi k njemu, naj ti on pove!«

Ta se počasi obrne in gre ven vprašat mežnarja.

Mežnar ga posluša, se hudomušno nasmehne in mu odgovori:

»Reci tako, da boš imel ženo.«

Ko se ženin nato vrne v pisarno, ga župnik pobara:

»No, kaj ti je rekel mežnar?«

»Ja, da bom imel ženo.«

»In ti niti tega nisi vedel? Kakšen ženin si?«

S takimi zgodbami so se naši predniki kratkočasili v dolgih zimskih večerih pri kozarcu vina. Ni se tikalo samo njih; tudi nedomačine je doletelo marsikaj takega, da so se potem o tem hudomušno pogovarjali. No, tu je še ena takih zgodb.

Prišel je k nam v sorodstvo tak ženin in tudi on kot pač vsi ženini je odšel h gospodu pisat

oklice in javit, kdaj se bo poročil. Gospod ga lepo sprejme, napiše vse, kar je potrebno, in slednjič vpraša Tončka-ženina:

»No, Tonček, povej mi sedaj: kdo se vse sme poročiti, kdo se mora poročiti in sploh, kdo se ne sme poročiti?«

Tončku je to vprašanje kar zaprlo sapo. Kaj naj mu odgovori? Nato je po kratkem pomisleku, kot da bi stresel z rokava, rekel:

»Vsi, samo farji ne!«

Temu odgovoru se začne gospod tako srčno smejati, da se ni mogel pomiriti dalj časa; iz žepa vzame velik robec ter si briše solze in izjavi, vedno v smehu, da se dolgo ni tako iz srca smejal kot danes. Ko se le nekoliko pomiri, vpraša ženina:

»Vse fejest in prav. Zdaj pa mi moraš povedati, kdo so ti farji.«

Tonček se je zavedel, da je ustrelil kozla in je zdaj bolj trezno in spodobno odgovoril, prosil naj ne zamerijo, ker se je pred gospodom tako prostaško izrazil in ni pomislil, da ima opravka z učeno in vsega spoštovanja vredno osebo.

Gospod župnik, še vedno dobre volje, mu vse oprosti. Dobro ga pozna kot odkritosrčnega, vselega mladeniča, ki nima nobene hudobije. Samo vzgoje ni imel nobene. Mati mu je umrla mlada in zapustila štiri še nedorasle otroke. Oče je delal pri vodovodu na Opčinah. Še k sreči, da je imel v tistih časih tako dobro delo. Zjutraj je šel na delo, zvečer se je vrnil truden in zbit. Otroci so doma delali, kot so vedeli in znali. Dekletiči sta kmalu šli služiti in se poročili. Fanta, Tonček in Ivan, sta si z leti izbrala družici in stopila v zakonski jarem. Nista bila srečna. Ženi sta jima bili večkrat bolni ko zdravi. Dvajset let sta imela samo križe in težave. Da bi pozabila vse to gorje, sta včasih v družbi in ob kozarcu dobrega vina rada zapela. Oba sta bila zelo dobra pevca, Bog ju je obdaril z lepima glasovoma.

—o—

Gospa Zora Križmančič je doma iz Gropade. Stara je letos 81 let in kljub vsem nevšečnostim vedno dobre volje in nasmejana. Bila je svoje dni mlekarica (nosila je po Drašci vrče v plenirjih) in doma se je ukvarjala dolgo let s kmetijo. Že od mladih nog se je vključila v mešani pevski zbor, ki je takrat z uspehom deloval v Gropadi. Veliko je tudi brala in od časa do časa tudi kaj napisala, predvsem dogodke iz vaškega okolja.

PREŠERNOVE PROSLAVE

Letošnje Prešernove proslave so za nami. Slovenska prosveta je sodelovala pri osrednji proslavi, ki jo je pripravila skupaj s Slovensko prosvetno zvezo v Kulturnem domu v Trstu. Društvo slovenskih izobražencev pa je svojo že tradicionalno proslavo pripravilo v ponedeljek, 9. februarja. Ob tej priložnosti so razglasili izid natečaja Mladike za novele, ki ga objavljamo na drugem mestu.

IZSELJENCI SE VRAČAJO

Po podatkih, ki so jih pred kratkim objavili, se zadnje čase vrača v Furlanijo - Julijsko Benečijo vedno več izseljencev. Računajo, da se je do srede decembra 1974 vrnilo domov približno 20.000 emigrantov iz te dežele.

ZAMEJSKI FESTIVAL V ŠTEVERJANU

Pred kratkim so SKPD »Franc B. Sedej«, ansambel »Lojzeta Hledeta« in števerjanska občinska uprava objavili razpis šestega zamejskega festivala domače zabavne glasbe, ki bo letos 19. in 20. junija v Števerjanu. Prijave in vsa pojasnila daje S.K.P.D. »Franc B. Sedej« - ans. »L. Hledet«, Trg Svobode 6, 34070 Števerjan - Gorica.

CANKARJEVE PROSLAVE

V letu Cankarjeve stoletnice se razne ustanove in organizacije pripravljajo na počastitev te pomembne obletnice. Iz Ljubljane poročajo, da bo osrednja Cankarjeva proslava v ljubljanski hali Tivoli 8. maja in da bodo »kulturni del sicer prvenstveno političnega zborovanja v Ljubljani pripravili čim manj tradicionalno.« V delovni skupini, ki pripravlja kulturni del slovesnosti so baje nekateri znani slovenski dramatik, režiserji, dramaturgi, slavisti idr.

BOŽIDAR BORKO OSEM-DESETLETNIK

2. februarja je obhajal osemdesetletnico prevajalec, urednik in publicist Božidar Borko. Rodil se je v Gomili pri Ljutomeru na štajerskem 1896. leta.

PREŠEREN V ITALIJANŠČINI

Ob letošnjem slovenskem kulturnem prazniku je založnik dr. Rudolf Trofenik, slovenski izseljenec, ki živi v Münchnu, izdal v sodelovanju z Založništvom tržaškega tiska italijanski prevod Prešernovih poezij. Prevod je oskrbel slovenski duhovnik Franc Husu, Tržačan, ki živi v Rimu. Daljši intervju z njim je Mladika objavila že pred nekaj leti.

ROJSTVA V SLOVENIJI

Ljubljansko Delo poroča po še neuradnih podatkih, da se je lani rodilo v Sloveniji 30.331 otrok, toliko, kot že dobri dve desetletji ne. Istočasno pa tudi ugotavlja, da se je v lanskem letu znižala umrljivost otrok, kar ocenjujejo strokovnjaki Zavoda za zdravstveno varstvo kot izreden uspeh.

KMETIJSTVO V SLOVENIJI

Ljubljansko Delo z dne 17. februarja poroča, da je v kmetijstvu zaposlena komaj dobra šestina Slovencev (16 odstotkov prebivalstva). Hitro razslojevanje prebivalstva — poroča nadalje Delo — je pustilo večje rane, ki jih bo težko zaceliti. Največ težav nastaja zaradi poslabšane starostne strukture na vasi, propadanja gospodarskih poslopj, slabše obdelave zemljišč itd.

»AGITATOR« NA TELE-VIZIJI

Ljubljanska radiotelevizija je v začetku marca začela oddajati nadaljevanko, posneto po romanu Janke Kersnika Agitator.

+ VLADIMIR KODRIČ

V piranski bolnišnici je 10. februarja umrl učitelj Vladimir Kodrič doma od Sv. Ivana v Trstu. Rodil se je 13. septembra 1898 in dokončal učiteljske v Gorici. Pod fašističnim pritiskom se je umaknil v Jugoslavijo. Po drugi svetovni vojni je nekaj let poučeval na osnovni šoli na Opčinah, leta 1956 pa se je preselil v Piran.

+ DR. FRAN VATOVEC

Konec februarja je v Ljubljani preminul časnikar in izredni profesor na ljubljanski fakulteti za sociologijo, politične vede in časnikarstvo dr. Fran Vatovec. Rodil se je pred 75 leti v Gradišču ob Soči. Napisal je več študij o slovenskem in jugoslovanskem časnikarstvu in publicistiki. Pogreb je bil v torek, 24. februarja.

+ PROF. IVAN ŠAVLI

13. februarja je v Trstu umrl prof. Ivan Šavli. Rodil se je 6. maja 1907 v Selah pri Podmelcu na Tolminskem, doštudiral je v Ljubljani in na Sorboni. Po vojni se je stalno nasejil v Trstu, kjer je 36 let poučeval na srednji šoli Ivan Cankar pri Sv. Jakobu. Zelo veliko je prevajal zlasti iz francoščine za tržaški radio, za tržaško gledališče in za tisk.

+ DR. METOD TURNŠEK

Na Rebrci pri Železni kapli na Koroškem je 26. januarja umrl cistercijanec pater dr. Metod Turnšek. Pokopali so ga v Stični 4. februarja. Pokojnik je slovel kot marljiv in sposoben prevajalec in ustvarjalec. Njegov je bil prvi prevod Slovenskega misala, poleg tega pa je napisal tudi več izvirnih leposlovnih del. Zbiral in zapisoval je tudi ljudsko blago. Prva leta po vojni je poučeval na slovenski šoli v Trstu. Bil je zelo priljubljen tudi kot duhovnik, saj se ga na Repentabru, kjer je bil nekaj časa župnik, še danes s hvaležnostjo spominjajo.

+ STANO KOSOVEL

V Ljubljani je 13. februarja umrl v 81. letu starosti Stano Kosovel, brat pesnika Srečka. Rodil se je v Sežani 26. septembra 1895. Kot poklicni časnikar je sodeloval pri različnih časopisih in revijah v Trstu in v Ljubljani.

SOVRETOVE NAGRADE

Sovretovi nagradi za prevajalsko delo sta za leto 1975 prejela pesnika Janez Menart in Veno Taufer.

SLOVENŠČINA V NAŠI DEŽELI

V tržaškem občinskem in pokrajinskem svetu, v deželnem svetu in drugih upravnih telesih so italijanske večinske stranke zavrnile predlog predstavnikov Slovenske skupnosti za uvedbo dvojezičnosti. Za uvedbo prevajalske službe v slovenščino so se predstavnikom Slovenske skupnosti pridružili samo socialisti in komunisti, zato je ta akcija žal propadla.

Poleg tega gre zabeležiti še dva pomembna in zgovorna dogodka na tem področju. Na trgovskem tehničnem zavodu Stringher v Vidmu je 774 dijakov in profesorjev podpisalo resolucijo, s katero zahtevajo vključitev slovenščine kot rednega predmeta v učni program na tem zavodu. V Ukvah v Kanalski dolini pa je tamkajšnji župnik Mario Garjup organiziral tečaj slovenščine za 21 otrok osnovne in srednje šole. Za ta tečaj je najprej dobil ustno dovoljenje, da sme uporabljati šolske prostore, kasneje pa, ko je bil tečaj že v teku, so oblasti to dovoljenje preklicale, zaradi česar se je moral župnik zateči v mrzlo cerkev. Tečaj vodi prof. Venosi iz Žabnic.

+ IVAN OMERSA

V soboto, 28. februarja, je v Trstu umrl msgr. Ivan Omersa, dolgoletni kaplan in župni upravitelj pri Sv. Jakobu, kjer je deloval od daljnega leta 1916. Star je bil 83 let in je lani slavil 60-letnico mašništva. Pokopali so ga v ponedeljek, 1. marca, ob zelo veliki udeležbi vernikov in z mašo, ki jo je v slovenščini daroval nadškof Cocolin.

Letošnji kulturni večeri Društva slovenskih izobražencev v Trstu

V eni prejšnjih števil Mladike smo našli kulturne večere DSI v preteklem letu. Danes bomo navedli letošnje večere.

Prvi večer po praznikih je bil posvečen *širjenju in sprejemanju slovenskega jezika in slovenske kulture v Italiji*. O tem je predaval univ. prof. Martin Jevnikar. Navedel je nekaj lepih primerov, iz katerih je videti, da se italijanski študent živo zanima za slovenski jezik, drugi zopet za slovensko kulturo. Tako je nastalo nekaj zelo lepih disertacij.

V ponedeljek, 19. januarja je predaval prof. Alojzij Rebula. Z diapozitivi nas je povedel *Po Baragovih stopinjah*. Približal nam je tega škofa in pokazal na njegovo veliko delo med Indijanci.

Zadnji ponedeljek v januarju nam je dr. Bogo Senčar govoril o *prvi slovenski gimnaziji* v Št. Vidu. Naslikal je velike žrtve, ki jih je vložil v to delo ljubljanski škof Anton Bon. Jeglič in spremljal je njegov boj, da je dobila gimnazija pravico javnosti. Večera se je udeležilo več bivših gojencev te gimnazije in razvil se je prijeten razgovor o vzgojnih metodah zavoda, slišali smo nekaj zelo lepih spominov na profesorje, različne strokovnjake in dobre šolnike. Predavanje je bilo navezano na sedemdesetletnico te gimnazije.

Prvi večer v februarju pa nas je dr. Andlovic popeljal z barvnimi slikami in z barvnim filmom *na Himalajo*. To je bila odprava, ki se je je dr. Andlovic sam udeležil in je bila združena z velikimi napor in s podporo slovenske javnosti.

V ponedeljek, 9. marca pa smo proslavili slovenski kulturni praznik *Prešernov dan*. To je že običaj, da posvetimo ponedeljek ob tem dnevu našemu največjemu pesniku in da pripravimo primeren spored. Program je bil zelo lep in intimen. Poleg tega pa smo razdelili na ta dan nagrade za najboljše novele na natečaju Mladike. Kakor poročamo na drugem mestu je dobil prvo nagrado Saša Martelanc iz Trsta, drugo pisatelj

Pavle Zidar iz Slovenije in tretjo Milena Merlak z Dunaja.

Naslednji ponedeljek smo imeli okroglo mizo na temo: *Kako je odmeval boj za uporabo slovenščine v izvoljenih organih in kako bomo s tem bojem nadaljevali*.

Svoje mnenje so povedali deželni poslanec dr. Drago Štoka, pokrajinski svetovalec Bojan Brezigar, prof. dr. Samo Pahor, sindikalist Boris Gombač in predstavnica študentov Marija Besednjak. Večer je bil turoben, vendar optimističen, kajti vsi so bili prepričani, da mora tudi naš narod dobiti končno pravico govoriti v svojem jeziku v javnih ustanovah.

Zadnji večer v februarju je bil *Spominski večer po dr. Metodu Turnšku*. O pisatelju in človeku Turnšku je govoril univ. prof. Martin Jevnikar, člani Slovenskega odra pa so brali odlomek iz njegove Božje planine in sicer tisti del, ki se je nekako najbolj ujemal s spominsko svečanostjo. Na večeru se je potem razvil pogovor o njem in marsikdo je povedal kak spomin nanj, ko ga je učil v gimnaziji, drugi je zopet poudaril njegovo veliko idejo ekumenizma, ki jo je prof. Turnšek vedno nosil v sebi. Posebej je njegova zasluga, da so nemški škofje javno obžalovali postopanje svojih prednikov s škofom Metodom in so poskrbeli za velik spomenik.

Večeri se nadaljujejo vsak ponedeljek in vsakdo je vabljen, da se jih udeleži.

P.

★

V OCENO SMO PREJELI:

Od Založništva tržaškega tiska,
Trst:

VAS LJUDJE IN ČAS, zgodovina
Opčin

JADRANSKI KOLEDAR 1976
Marij Čuk: ZAKLETA DEŽELA,
pesmi

Josip Kravos: MOJE IN VAŠE
ZGODBE iz let 1931 - 1945

Boris Pangerc: BEG POD DAGLO

ZAMEJSKA IN ZDOMSKA LITERATURA (nadaljevanje)

Josip Kravos

Josip Kravos (Dobravlje na Vipavskem 1909 - Trst 1972) je prišel po prvi knjigi *Kuštrava glava* (GMD 1972, glej Mladiko 1972, 58) po smrti do druge zbirke zgodb *Moje in vaše zgodbe iz let 1931 - 1945*. Izšla je pri ZTT 1975 in obsega 149 strani.

V knjigi je šest sestavkov, ki v obliki spominov prikazujejo Kravosovo življenje v Trstu, v ječi in konfinaciji. V *Spominih starega štempiharja* pripoveduje o tajnem in javnem delovanju te družbe mladih narodnjakov, ki so v času fašizma skrbeli za ohranjanje narodne zavesti. Kravos je opisal nekaj njihovih prireditev, nastopov v skritih gostilnah in izletov, navedel vrsto imen sodelavcev in kraje prireditev, tako ima sestavek zgodovinsko vrednost in dopolnjuje Milana Bolčiča, ki je o tej dobi že več napisal.

V naslednjih petih sestavkih govori o vojnih letih, zaporu in konfinaciji. Te zgodbe so: *Med vpoklicanimi*, *Živi in mrtvi*, *Iz fašističnih zaporov v internacijo*, *Zadnja internacija in Srečanja v Bariju in povratek domov v Trst*. Dne 10. jun. 1940 so ga vpoklicali v sanitetni oddelek vojaške bolnišnice v Trstu, kmalu pa so ga poslali v Cagliari na Sardiniji. Od tam so ga 7. sept. odpeljali v Trst, kjer so ga zasliševali in mučili, da bi kaj povedal o svojih prijateljih, ki so jih pripravljali za proces. Ko niso mogli ničesar izveči iz njega in ker je bil preveč oslabil, so ga poslali na otok Tremiti-San Domino v internacijo. Razmere so bile tako slabe, da se je njegovo rahlo zdravje še poslabšalo, zato so ga premestili v Montecalvo pri Avellinu. Tu se mu je življenje in zdravje izboljšalo: najprej je stanoval v hotelu, potem v manjši hiši in po dveh letih je smela priti k njemu še žena s hčerko. Uredil si je življenje, rodil se mu je sin Marko, marca 1945 pa se je preselil v Bari v oporišče jugosl. narodnoosvobodilne vojske in od tam so ga po končani vojski preko Dalmacije prepeljali v Trst.

Kravos je torej v knjigi obdelal pet let svojega najbridkejšega življenja, značilno pa je, da se je ustavljal pri lastnem trpljenju razmeroma malo. Vsa mučenja na tržaški kvesturi je stisnil v nekaj strani, ki pa so zelo učinkovite, npr.: »Privlečejo vrv in mi jo ovijejo pod nosom okoli glave. Dva sta me vlekla kvišku, tretji pa me je začel biti kamor je padlo. Komisar je kričal: 'Premalo, premalo, do smrti!' in še sam pomagal ter mi je potiskal nalivec perca v nosnice. Toda kmalu je bilo vse to daleč od mene, onesvestil sem se in zavedel sem se šele naslednje jutro v svoji samici na pogradu.«

Kljub kratkosti pa je dobro naslikal razmere v ječi, sotrpine, medtem ko ni nobenega mučitelja natančneje označil, kot bi jih hotel predstaviti kot simbol zla samega. Tudi drugod je podal okolje in ljudi, v internaciji pa je razširil to podobo še na pokrajino. V knjigi zaživi ita-

lijanski jug s svojo značilno pokrajino, predvsem pa je pisatelj dobro označil ljudi, ki so bili siromaki, a dobri in ustrežljivi, pobožni in polni praznoverja. Kravos se je znal živeti v vsake razmere, povsod je znal najti stik z ljudmi, pomagal jim je s svojo spretnostjo in oni njemu. V Montecalvu mu je celo neki premožen kmet ponudil hčer za ženo.

Noben drug interniranec ni tako živo in plastično opisal ljudi in razmere kakor Kravos, ki je imel oster posluh za vse, kar ga je obdajalo, in toliko pisateljske nadarjenosti, da je znal prenesti na papir svoje in tuje mišljenje in življenje. Pripoveduje iskreno, ne prikriva svojih slabosti, svojega strahu in trpljenja, prav tako pa slika po resnici italijanske ljudi, med katerimi ni našel zagriženih režimovcev, čeprav so bili na oblasti. Povsod in vedno je zagovarjal svoje demokratično prepričanje in tudi to mu je samo množilo ugled in spoštovanje. Tudi ga ni bilo stram prepevati v cerkvi in urejati vaško procesijo.

Boris Pangerc

Pesniški zbirki *Amfora časa*, ki jo je izdal Boris Pangerc še kot dijak (glej Mladiko 1972, 77-78) pri Mladiki 1972, je leta 1975 pridružil knjigo črtic *Beg pod Daglo* (Založništvo TT, Leposlovje, 4. knjiga).

V knjigi je devet črtic ali kratkih pripovedi, ki so tesno povezane s pisateljevo ožjo domovino Dolino in tržaškim Bregom. Lahko bi rekli, da je pokrajina nosivec vsega dogajanja, osrednja vez, ki družijo posamezne zgodbe in dogajanja, pisateljeva ljubezen in bolečina, simbol vse knjige, vanjo se zateka pred hrupom sodobnega življenja.

Že v prvi zgodbi — *Jesen v Bregu* — jo je podal skoraj z zemljepisno natančnostjo: »Za češpljami in češnjami se je med rjavimi paštni in rumenimi lehami visoko v hrib krčila brajda. Po ozkem pasu kamena in opoke se je više, v ostrem pobočju, zaraščala gmajna; od tam se je utrinjal potok, ki je v položnem loku obšel vas in se pri podrtem Pilu sredi polja zlival v Glinščico...« Ali opis jeseni v Bregu: »Breg začne spreminjati svoje lice nepričakovano. Nekega jutra, ko ga sonce odviže iz meglene koprene, se pokaže komaj za spoznanje orumenel. V nekaj dneh se škrlatni jeziki v žarečih odenkih razlijejo čez Glinščico nad Boljunec, se preko Drevjice in Hribence oklenejo Boršta, nato se pa v opečnato rjavih lisah razkošno razpredejo čez ricmanjske pašnike.« In še smrt v naravi je lepša: »Trinožnik pod njim se je zamažal in se prevrnil v visoko, še nepokošeno travo. Iz šipkovega grma so vzleteli ptiči. Splašena taščica je bilo poslednje, kar je zaplahutalo mimo Sevčevih oči, ko so zadnjič objemale ogrado. Preden jih je zagnila tema, je še videl, kako se je živalca plaho vrnila in zakrillila med

trte njegovega vinograda. Potem se je sonce zliło v ravno črto z obzorjem in rdeče obarvalo odhajajoči dan.«

Naravo je podal Pangerc z vso ljubeznijo človeka, ki se je na njej rodil in jo zna ceniti s srcem človeka, ki pozna njeno gospodarsko in narodno vrednost. Toliko rodov je prehranila, zdaj jo mladi zapuščajo in bežijo v mesto, tovarne pa se širijo po njivah in travnikih in uničujejo vse, kar so kmečke roke z ljubeznijo in žulji uredile. Zato sta že prvi dve zgodbi posvečeni propadanju kmečkih posestev in zemlje. V *Jeseni v Bregu* so Tomažu vzeli skoraj vso zemljo za tovarne, v *Trinožniku na vrzeli* pa prikazuje Sevča, ki je vse življenje dokupoval zemljo, toda oba sinova sta mu ušla v mesto in oče je umrl sredi travnika, ki ga je tako ljubil. Močvirnat travnik *Martinjevec* je pogubil kmeta Tine-ta, medtem ko je v črtici *Moški črnikaste polti* Vane moral najeti Srba, da mu pomaga pri delu v vinogradu. Stricu je avtor posvetil naslovno črtico *Beg pod Daglo*; v njej je opisal stričevo vsakdanje delo, stiskanje oljk v torkli, njegovo smrt in svojo žalost ob tej izgubi. *Zadnji Kacun* je zgodba o kmetu, ki mu zbolí kobilá in tako teče po živinozdravnika, da ob povratku od utrujenosti umrje ob poti. Zunaj tega vaškega okvira sta črtici *V senci Koloseja*, kjer prikazuje Rada, kako doštudira v Rimu telesno vzgojo, ter *Deček in pes*, ki je balada o dečku in izgubljeni materi ter se konča z nasilno smrtjo obeh. Končno prikazuje v *Ljubezni v Bregu* idilično ljubezen med drevesi v Bregu v poletni noči.

Pangerc opisuje torej kmečko življenje v Dolini in okolici, delo in težave preteklih in sedanjih dni, pri tem pa oživlja veliko ustreznih narečnih izrazov, da se tem bolj poglobi v bistvo stvari. To življenje in delo je na zunaj enolično in skromno, toda avtor ga zna čustveno razgibati in mu vtisniti pečat svoje ljubezni in srčne navezanosti. To daje črticam poetični navdih, ki ga še povečujejo lirični opisi narave v vseh letnih časih. Boli ga bežanje iz kmečkega sveta in narave, ker spodkopuje narodno samozavest in zdravo, duševno in telesno življenje, toplo domačnost, kmečke tradicije in življenjske navade.

Avtorju se pozna, da je pesnik, ker je njegovo pripovedovanje slikovito, polno lepih primer in prispodob iz vidnega sveta, liričnih vložkov ter drobnih slik in dogodkov, kar vse skupaj sestavlja zaokrožene celote. Spremno besedo v knjigo je napisala dr. Helga Glušič, profesorica ljubljanske univerze.

Marij Čuk

Pesnik Marij Čuk, doma iz Doline kot Pangerc, se je 1973 predstavil javnosti s *Pesniškim listom*, 1974 z zbirko *.....umenje modrega mahu* (glej Mladiko 1974, 117-118; 1975, 128), 1975 pa s pesniško zbirko *Zakleta dežela* (ZTT, 56 strani).

V novi Čukovi zbirki je 39 pesmi, ki so razporejene v tri razdelke z naslovi: *Tudi klovn zna ljubiti*, *Češnje in Naša domovina*. V uvodni pesmi predstavlja to zakleto deželo takole: »Zakleta dežela. / Lunica žogica / se smeje v noči / neurja in časti. / Slika na mizici. / Otožne oči / in grenka usta. / Sonce je leno. / Veter zapiha. / Zakleta dežela.« Že v tej pesmi vidimo, kako pes-

nik niza podobe in primere, brez povezave in logičnega smisla: lunica je žogica, smeje se v noči neurja in časti, sonce je leno. Svoji mali punčki poklanja »rože zelene in rožmarin rdeč«, ker smo pač v zakleti deželi, v navadnem svetu so barve zamenjane. Pesnik pozna »to nadležno stvar«, ki je drugim nedostopna. V Pragi je »tiho sonce, ki lomi kosti« in modro nebo, »ki sega v telo, boža lase«. Za tak nesmisel, kot sta on in ona, »se v luži polmraka nebo sprehaja«. Ko pesnika ne bo več, bo vse pepelnato, vendar pa bo šla zemlja svojo pot: »Utrgal bi valove večnosti / in si privezal topel šop neskončnosti.« Zvečer ob morju »tesnoba srca se preli-vá v kri«. V pesmi *Utišanost* ugotavlja, da s svojim šibkim korakom ne more preko vsakdanjega sveta in življenja. V dneh spomina mu ostaja le »Zamišljena ženska. / Obrís lahke smrti. / Neko mokro telo.«

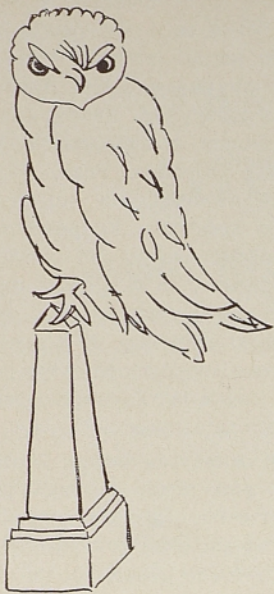
Na tem svetu je »več al manj nerodno«. Skozi rdeče semafore, zmedene črne poti, megle in močvirja »išče žejna želja pot«. Pes laja v luno, »ko ležim in — nič...« Marca gre pesnik naprej »v samoto«. V ledeni deklici teče voda, v pesniku kri. V pesniku je vse, kar ga obkroža, in vse ga spravlja v obup. Za začaranimi vrhovi »je dežela mojega maja«. »Vsi zamejski pesniki / so geniji.« Zamejski pogovori o politiki in kulturi so »bla, bla, bla...« Ko gre iz kroga svojih sanj, ga pograbi vsa nočna beda. Proti hipni modrini se premikamo tako sklonjeni, »da ne moreš človeku do oči«. Zapiti muzikanti so žalostni, a niso naprodaj. S svojimi zverženimi rokami »iščem kot v varnem blagu / ob petju levov in hlastanju tigrov«.

Naša domovina je »liter vina«. Vse je gnilo in mrtvo, pesnikova glava je »sajasta in votla. / s prazno slamo napolnjena«. Kot berač hodiš po tem neznanem svetu in »lajaš nehote v dan«. Ujel je trenutek »brezoblične sreče«. Lepa podoba je pesem *Popoldan*: »Strelišča na gmajni. / Od vedno zbrušeni kamni. / Stalno življenje oblakov // Vse to sem občutil / v popoldanski uri.« Zbirka se zaključuje s trodelno pesmijo Čilskim tovarišem.

Zakleta dežela je korak naprej od prve zbirke, predvsem je v njej več sodobne problematike, ki pesnika teži. Svet je poln nasprotstev in krivic, pesnik bi ga rad spremenil, pa je prešibek. Obsojen je na samoto, na nerazumevanje, podoben je beraču, zaveda se, da je nekje za začaranimi vrhovi sreča njegove mladosti, ki pa ni več dosegljiva. Sveta ne smeš spremeniti, čeprav bodo vedno »mladi pokončni ljudje«, ki ga bodo želeli.

Pesmi so modernistične in nekoliko hermetične, ne izrazito osebne izpovedi, bolj podobe, v katerih so največkrat nanizane misli v kratkih stavkih, vsak verz nova misel ali trditev, ki ne izvira iz prejšnje. Jezik je sočen in izbran, čeprav pesnik ne išče novih metafor. V prvi pesmi — *Svoji mali punčki* — ima samo stare ukrasne pridevke: *stara* pesem, *otroškim* očem, *nedolžnemu* telesu, *velikemu* srcu, *staro hrastovo* drevo, *ovlažena* trava, *sivo* kamenje, *mlade* roke... Vendar pa zna tudi sam ustvarjati nove zveze: mavrica »seda na dušo«, prošnja je »grenka in tesna«, krik »hripav in prožen«, groza »sinja in votla... Uporablja tudi različne pesniške figure, tu in tam celo rimo in kitice. Če jo primerjamo s prvo zbirko, kaže vsebinski in oblikovni napredek.

(dalje)

Čuk na Obelisku

Žalostna brzjoavka Sloven- ske šole Marku Kravosu

OČITAL SI MI JALOVOST, SIN-
KO MOJ PLAVOLASI IN PLAVOBRA-
DI! KDO PA JE RODIL TEBE, S TVO-
JO INTELEKTUALNO POTENCO, NE-
HVALEŽNIK? KDO JE PRITAKNIL
PERUTNIČKE TEBI, TRŽAŠKEMU
SLAVČKU, DA SI PONESEL SLAVO
ZAMEJSKE POEZIJE POD KAVKAZ?

VSA OBJOKANA, KLJUB TEMU
NATE NESKONČNO PONOSNA,
TVOJA MAMICA SLOVENSKA
ŠOLA

Preimenovanje šole

Prof. Elza Antonac je sto-
pila na čelo odbora, ki naj iz-
posluje poimenovanje liceja
»France Prešeren« v licej »Ace
Mermolja«. To zaradi ekstaze,
v katero je Goriški slavček II.
spravil dijake te šole na Pre-
šernovi proslavi v Kulturnem
domu, in to s pesmijo herojske
napredne vsebine. Odbor se na-
giba k mnenju, da v avli liceja
ne bi dal izklesati poprsja A-
ceta Mermolja v marmorju, am-
pak da bi tam stal on nekaj ur
na dan, kakor je živ in vesel.

Prešernova proslava 1977

Prireditelji so po probojnem
uspehu letošnje Prešernove pro-

slave s petnajsterico slovenskih
pesnikov v Kulturnem domu
prišli na misel, da bi prihodnje
leto nastopili na isti proslavi
poleg Tržačanov, ki imajo za
sabo vsaj eno zbirko, tudi ti-
sti, ki imajo za sabo vsaj eno
pesem. Obeta se fantastičen
mimohod: kakšnih petdeset pe-
snikov! Izjemoma naj bi tudi
prihodnje leto nastopil kot edi-
ni Goričan Ace Mermolja. Ta
je že brzojavno zagotovil svojo
udeležbo: Napisal novo pesem
s pornografijo za četrto ure plo-
skanja.

Edit-ČUK

ČUK je ustanovil novo za-
ložbo: EDIT-ČUK. Lahko vam
posredujemo nekaj iz progra-
ma njegovih izdaj:

1) Zbornik IZJAV Slovenske
kulturno gospodarske zveze.

To bo kompletna zbirka
vseh in vsakršnih IZJAV, ki jih
je doslej naša krovna SKGZ
preko prve strani Primorskega
dnevnika poslala slovenskemu
zamejstvu in s tem dobojevala
sijajne pozicije, na katerih se
Slovenci v Italiji sončimo. Pr-
vemu zvezku sledijo še drugi.
Grafična podoba knjige bo u-
strezala dragoceni vsebini: for-
mat Dalmatinove Biblije, brez-
lesni papir, etui iz zajčje ko-
že.

2) Boris Race: Izjavoslovje.

Vsestransko podprta znan-
stvena razprava o vseh vidikih
naše manjšinske problematike,
kolikor se odraža v črki in du-
hu Izjav SKGZ.

3) Dr. Karel Šiškovič: Kra-
jevna in meddržavna teža Iz-
jav SKGZ. Znanstvena študija
o tem, koliko so Izjave SKGZ
pogojevale našo manjšinsko
problematiko od Malega Repna
do Beograda.

Og'las

Zlomila se mi je špica. O-
prostitute. Bom pa naprej s sklju-
nom, kakor sem Vrabec.

SVEDER

Sprememba imena

Sliši se govorica, da dr. Aleš
Lokar misli preimenovati revijo
MOST v MOST-MARKE-
TING.

IV. NATEČAJ MLADIKE

1975 - 76

I. NAGRADA:

Izletnik: HRAST IZ LIPOVINE

Spretno urezana situacija, žlaht-
na psihološka poglobljenost, čut za
kompozicijo, pisateljska izpiljenost je-
zika in stila — vse te odlike, zdru-
žene s tehtnostjo motiva — slučaj-
no srečanje z Nemcem, potomcem
slovenskih staršev — nesporno za-
gotavljajo temu prispevku prvo na-
grado.

Novela je prišla pod psevdoni-
mom Izletnik, njen avtor je Saša
Martelanc.

II. NAGRADA

Salamandra: MAMA, MAMICA,
MAMI...

Dober in sodoben humanističen
motiv — brezčutni sin se odkriža
matere s tem, da jo spravi v hiralni-
co — je avtor podal s slogovno in
umetniško rutino, a bi ga bil lahko
psihološko globlje razčlenil.

Novela je prišla pod psevdoni-
mom Salamandra, njen avtor je Pa-
vle Zidar.

III. NAGRADA

Vita 1944: OTROK IN VOJNA

Prispevek oživlja vojni spomin,
gledan skozi otroške oči, v doma-
činskem slogu in prikupnem reali-
zmu.

Novela je prišla pod psevdoni-
mom Vita 1944, njena avtorica je
Milena Merlak.

(Drugih dveh tretjih nagrad, ki
sta bili predvideni v razpisu, komi-
sija ni podelila).

★

V OCENO SMO PREJELI

Od Slovenske kulturne akcije, Bue-
nos Aires:

Marijan Marolt: JOŽE PETKOV-
ŠEK, življenjepisna povest

France Kunstelj: BUTARA, nove-
le in črtice

Od Katoliškega doma v Tinjah na
Koroškem:

Vekoslav Grmič in Jože Rajh-
man: TEOLOGIJA V SLUŽBI ČLOVE-
KA, teološki pogledi na družbo

Anton Trstenjak: KRŠČANSTVO
IN KULTURA

Lev Detela: DUHOVNI OGENJ
NAJ VEČNO GORI!

Anton Trstenjak: DA BI BILI Z
NJIM.

LITERARNI POGOVORI

V našem predalu se je nabrala že lepa vrsta prispevkov, največ je med njimi pesmi. Ker vse niso dovolj izdelane ali dovolj originalne, da bi jih objavili, pisci pa morda čakajo, kdaj bodo njihovi prispevki izšli, bomo odslej sodelavcem na tem mestu kratko odgovarjali.

G. PIPAN je poslal dvoje daljših pesmi, v katerih prizadevno obravnava nekaj religioznih motivov. Pri eni od pesmi se je celo potrudil in jo je s spretno izpeljanim akrostihom posvetil neki gospe ali gospodični. Vendar obe pesmi kljub dovolj solidni jezikovni in oblikovni izdelavi ne dosegata tiste meje, ko se lepa misel in prijetna melodioznost verzov vzdigneta na tisto raven, ko postane poezija. Zato avtorju priporočamo branje dobre poezije, ob kateri smo prepričani, da bo sam začutil, kaj njegovim verzom manjka. Vendar smo prepričani, da bi se najbrž bolje in spretnije izražal v prozi.

G.M. ŽAGAR je poslal ljubezensko pesem, polno iskrenega občutja in z dokaj zanimivim motivom. Žal pa je pesem oblikovno in jezikovno preveč starinska; občutja se mu pač ni posrečilo prebiti v kaj več kot prijetno verzifikacijo. Isto velja za pesem Slovenec, ki bi ob ustrežnejši ritmični korekturi morda lahko služila za uglasbitev. Seveda bi v tem primeru moral avtor pesem še precej izpiliti.

BORIS SARDOČ je med vsemi še nabolj nadarjen, njegovi verzi so že kultivirani, miselno globlji in motivno zanimivejši. Vendar je še preveč gostobeseden in premalo moderen. Branje poezije in večja zgoščenost ter manj izrabljena metaforika, vse to bi morda pripomoglo, da bi Sardoč svoje brez dvoma bogato doživetje končno mogel posredovati drugim ne le kot marljivo nanizane verze, temveč kot — poezijo! Vendar je avtor že toliko berljiv, da mu izmed osmih strani poslanih pesmi lahko dve ali tri natisnemo, v upanju, da bodo naslednje še boljše. (Eno pesem smo, upajmo, da brez posebne škode, sčrtali).

Z.

LISTNICA UPRAVE IN UREDNIŠTVA

Fr. M.: Prejeli smo Vašo prošnjo. V kratkem Vam ustrežemo. Letnike po katerih sprašujete, Vam takoj pošljemo.

G. Martinčič: Izvod, po katerem sprašujete, smo Vam že odposlali. Tudi ostalo smo v redu prejeli. Hvala.

G.a Zupan: Zbirko pesmi Brune Pertot BODI PESEM lahko kupite v Trstu v Tržaški knjigarni in pri Fortunatu. Isto velja za vse publikacije, ki jih je izdala Mladika.

—:—

Iz teksta ocene ITALIJANSKI PISATELJ O TOLMINU, ki smo jo objavili v prejšnji številki, ni razvidno, da avtor članka ni objavil dobesednega prevoda Marte Filii, pač pa sevojo lastno inačico istega.

PODPORNIKI MLADIKE

Podporno naročnino 10.000 lir so tokrat nakazali:

družina MARKUŽA, Nabrežina - J.P., TRST - ANTEK TERČON, Sesljan - družina TOMAŽIČ, Trst - IVAN TURK, Trst.

Za tiskovni sklad MLADIKE so darovali:

Marijan BAJC, Trst, ob desetletnici mamine smrti in ob smrti msgr. Ivana Omerse, 20.000 lir — NN iz Trsta, 20.000 lir.

Ob prvi obletnici smrti Dušana Černeta, sestra Vera in Nada po 15.000 lir - druž. BRATUŽ iz Gorice in REPINC z Opčin, po 10.000 lir - C. KORŠIČ, Gorica, 4.500 lir - I. TURK, Trst in A. BAK, Trst oba po 4.500 lir - I. KRALJ, Slivno, 3.000 lir - Ana HUTTER, Globasnica, msgr. R. KLINEC, Gorica in J. PETAROS, Boršt, vsak po 3.000 lir - Lea PERTOT, Lugano, 2.500 lir - A. PREGARC, Ricmanje in R. TOMADIN, Barkovlje, oba po 2.000 lir - D. DURČEK, Rupa, 1.100 lir - M. ŠUŠTERŠIČ, Ljubljana: 30 NDin - A. URDIH, Trst, B. STAN-

TA, Gorica, F. HLADNIK, Gorica, N.N., Trst, I. KNEZ, Barkovlje, I. SOŠIČ, Opčine: vsak po 1.000 lir - I. GHERLANI, Kontovel, 500 lir.

Vsem darovavcem gre naša iskrena zahvala. V počastitev spomina prof. JOŽETA PETERLINA in namesto cvetja na pokojnikov grob so na sedežu Slovenske prosvete v ul. Donizetti plemeniti darovavci ob vpisu svojih sožalij v žalno knjigo darovali:

— za Mladiko:

Andreina in Jože PERČIČ ter družina ZLOBEC - VOLK po 20.000 lir. Julka ŠTRANCAR, Ivan BRECELJ, Marij PERTOT: vsak po 10.000 lir - Tončka CURK, Franc JEZA, Jože KRESEVIČ: vsak po 5.000 lir - Eleonora KRESEVIČ: 2.000 lir - Ema PERTOT: 1.000 lir.

— za SLOVENSKO PROSVETO:

dr. Bogo SENČAR: 20.000 lir - Lilijana FURLAN, Anton SANDALJ, Edivard ŽERJAL: vsak po 10.000 lir - Pavla KRAVOS in Ivo KRALJ po 5.000 lir.

— za bolnega Marija Ivašič:

Olga in Anton PERTOT: 5.000 lir.

V počastitev spomina prof. Jožeta Peterlina so še darovali:

— za MLADIKO:

ČASNIKARSKI ODDELEK TRŽAŠKEGA RADIA, v spomin na dolgoletnega sodelavca, 100.000 lir - Jožetovi kolegi na šoli »Fran Levstik«, 71.000 lir - Majda in Silvano GIRALDI, Trst, 50.000 lir - Cerkveni pevski zbor sv. Jerneja Ap. z Opčin, družina JEVIKAR, Trst in Zveza slovenske kat. prosvete iz Gorice po 30 tisoč lir - Mirka in Drago ŠTOKA, družina BRATUŽ, NN. iz Trsta, vsak po 20.000 lir - L.P., družina prof. REBULE, Marijan BAJC, Sandro ŽERJAL, družina SIMČIČ, Felicita VODOPIVEC, vsi iz Trsta, ter družina KERŠEVAN iz Sovodenj in Milko CIBIC s Proseka, vsak po 10.000 lir - Marija VIDAU, J.J., Marija in Marko Trst, J. Č. Gorica, vsak po 5.000 lir

— za SLOVENSKO PROSVETO:

prof. Ubald VRABEC, 10.000 lir - J.J., Trst, 5.000 lir.

zasmehindobrovoljozasmehindobrovoljo

Če poveš smešnico oficirju pehote, se smeje trikrat, prvič, ko jo poveš, drugič, ko mu jo razložiš in tretjič, ko jo razume.

Oficir konjenice se smeje smešnici dvakrat: ko mu jo poveš in ko mu jo razlagajo, pa je ne razume.

Topniški oficir se smeje samo enkrat in sicer ko mu jo poveš. Ne razume je, a je preveč ohol, da bi priznal in da bi prenesel sploh kako pojasnilo.

Gardni oficir pa se smešnici sploh ne smeje, kajti on zna *sploh vse* in je tudi to smešnico že davno poznal.

★

Gospa pride v stanovanjski urad, češ da rabi novo stanovanje. Uradnik pregleduje možnosti in končno se odločita za lepo stanovanje v prvem nadstropju, previdno vpraša uradnik: »Upam, da ste brez otrok, saj veste...«. »Na žalost, imela sem pet otrok, pa so vsi na pokopališču,« je s turobnim glasom odgovorila gospa. Ko je podpisala pogodbo, je šla na pokopališče, poklicala svojih pet otrok, da so čimprej zasedli stanovanje.

★

Rezi in Marička se srečata na trgu.

»Ti, sinoči sem bila v operi.«

»Res? In kaj si poslušala?«

»Da se bosta Godničeva ločila, da so Sirkovi imeli karambol, da so pri Mandiču skušali krasti.«

»Nono, zapri, prosim, oči.«

»Zakaj pa to želiš, draga?«

»Zato ker mama vedno pravi, da se bomo postavili na noge, ko boš ti zaprl oči.«

★

Dve dobri prijateljici govorita o tretji. Prva: »Veš, da mi je povedala tisto, kar sem jaz tebi povedala, tisto skrivnost. Saj veš, za katero sem ti rekla, da ji je ne smeš povedati...«

»Saj sem ji rekla, da ne sme tebi povedati, da sem ji povedala...«

»Kar je, je. Zdaj pa glej, da ji ne poveš, da sem ti povedala...«

★

»Pepček, si povedal mami, da grem k vam?«

»Ja, sem. Je bila tako vesela.«

»Res? Kaj je rekla?«

»Vzkliknila je: 'Samo ta mi še danes manjka!'«

★

»S čim se ukvarjaš?«

»S krajo.«

»Joj, to je pa slab posel.«

»Slab je ja, pa mi še tega ne puste opravljati.«

★

»Obtoženi, priznate da ste Tine-ta Ohrovta na veselici pretepli in mu zlomili roko?«

»Priznam. A če ne pozna heca, naj drugič ostane raje doma.«

Nazadnje se je kmet le odločil, da podpiše zavarovalno pogodbo.

»Samo še to povejte. Če plačam premijo in mi bajta zgori, dobim zanesljivo deset milijončkov?«

»Seveda, oče,« je pojasnil agent. »Dobite, dobite! Razen, seveda, če bi hišo sami zažgali.«

»Jasno,« je kmet odložil pero, »sem kar vedel, da je vse skupaj ena sama sleparija.«

★

Mihec ima rojstni dan. Očka ga vpraša, kaj bi rad.

»Pištolo.«

»Pištolo na vodo ali z zamaški?«

»Kaj še, saj nisem otrok. Osem let sem že star in hočem pravo pištolo.«

»Kaj se ti meša? Tega ne dovolim.«

»Hočem pištolo, hočem pištolo,« začne vpiti Mihec in cepetati po tleh od jeze.

»Mihec, zdaj pa mir. Kdo pa ukaže tu, povej, ti ali jaz?«

»Ti,« se cmeri Mihec, »a če bi jaz imel pravo pištolo...«

★

»Je tole bitje moško ali žensko,« vpraša Lojze soseda in pokaže na mladega dolgolasca v ozkih bluzah.

»To je moja hči.«

»Oprostite. Ampak — jaz bi jo kot oče ne pustil tako okoli.«

»Oprostite, jaz sem njena mati.«

★

»Naprej naslednji,« zavpije vojaški zdravnik.

Novinec vstopi, zdravnik zarohni:

»Kaj ti manjka; hitro!«

»Boli me želodec, neznosne bolečine, ki trajajo po cele ure.«

»Razumem. Tu imaš stekleničko. Izpij žličko, pol ure preden se začno bolečine.«

★

Odprto pivo.

»Hej, natak, ne samo peno. Saj se ne mislim briti, ampak piti!«

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

POSEBNI POPUSTI!!!
OBIŠČITE NAS!!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 725757

CENA 400.- LIR